

1968, 23. březen, Drážďany. - Stenografický záznam porady šesti komunistických stran v Drážďanech 23. března 1968, věnované událostem v Československu po lednovém plénu ÚV KSČ.

Drážďany 23. březen 1968

Walter Ulbricht:

Jménem ústředního výboru Jednotné socialistické strany Německa vás všechny co nejsrdečněji vítám. Doufám, že se budete v Drážďanech, které opět povstaly z popela druhé světové války krásnější než kdykoli předtím, dobře cítit. Šest bratrských stran, zúčastněných na této poradě, se po dohodě dnes sešlo, aby projednalo situaci v socialistickém táboře. Doufáme, že nám soudruh Dubček jako vedoucí delegace Komunistické strany Československa podá informaci o plánech ústředního výboru Komunistické strany Československa a o přípravě akčního programu. Samozřejmě - a toto naše pojetí bych chtěl podtrhnout - každá strana a její ústřední výbor určují svou politiku samy. Na druhé straně ale všichni víme, že žádná z našich stran nežije na světě sama. A tak vývoj v jedné socialistické zemi a rozhodnutí jedné bratrské strany mohou dalekosáhle působit na další strany i na situaci v Evropě. Imperialismus - náš společný nepřítel na život a na smrt - nespí. Usiluje o to, aby všechny problémy, které se objeví v některé socialistické zemi, využil k vedení psychologické války proti nám všem. Domnívám se, že naše úsilí by mělo spočívat v tom, abychom se domluvili, jak zabránit, aby problémy, nově se objevující v té či oné socialistické zemi, nemohly být imperialismem využity jako zbraně ve vedení psychologické války proti nám všem. Jménem společenství socialistických států Varšavské smlouvy jsme se dohodli na společné strategii a učinili jsme společné rozhodnutí o našem postupu. Připomínám zde alespoň naše zasedání v Bukurešti, poradu v Karlových Varech a rovněž setkání ministrů zahraničních věcí ve Varšavě. Myslím, že to bude jen k dobru, jestliže se i zde poradíme o tom, jak tato rozhodnutí dále uskutečňovat. Jde nám přitom především o zajištění naší jednoty při odrážení útoků, zejména západoněmeckého imperialismu. Chtěl bych zdůraznit, že nepodceňujeme ani zlo vůli a agresivitu našeho imperialistického protivníka, ani význam naší jednoty při odrážení jeho útoků. Většina z nás byla před nedávným hosty v Praze při příležitosti oslav 20. výročí vítězné revoluce v únoru 1948. Naše rozhovory se při tomto setkání vyznačovaly duchem bratrského spolenectví. Nicméně při tomto setkání v Praze bylo jen málo možností poradit se o věcných problémech. Proto je dobře, že k tomu máme příležitost nyní. Drazí soudruzí! Mezitím se totiž náš společný nepřítel, zejména západoněmecký imperialismus, upnul na určité problémy Komunistické strany Československa. Nepřátelé zesilují psychologickou válku proti naší zemi, stejně tak jako proti ostatním socialistickým zemím. Proto je žádoucí, abychom si především my - vždyť my všichni jsme měli a ještě máme své problémy - k tomu vyměnili názory a zkušenosti a abychom bedlivě zkoumali působení současného vývoje v ČSSR na velký mezinárodní zápas mezi socialistickými zeměmi a imperialismem. To může být pro nás všechny užitečné. Rád bych jménem delegace ÚV SED vyjádřil naději, že naše rozhovory budou přínosné a přispějí k vyjasnění problémů, které nás zaměstnávají. Přejeme si a jsme přesvědčeni, že naše přátelská rozprava bude vedena v otevřeném bratrském duchu a poslouží upevnění jednoty našich stran v našich socialistických státech. Pokud jde o řízení našeho jednání, myslím, abychom postupovali tak, jak je to při našich setkáních obvyklé, totiž podle ruské abecedy. Prosím proto s. Todorova, aby převzal předsednictví.

Předsedající Stanko Todorov:

Prosíme, abyste vzali v úvahu následující otázky... Leonid Brežněv:

Rozhovor bude velmi vážný; přesto to bude přátelský rozhovor, přátelská výměna názorů. Navrhl bych proto, abychom nevedli žádný protokol a vzdali se stenogramu.

Prosíme proto, aby odešli techničtí pracovníci. Předsedající Stanko Todorov:

Souhlasíte s tím? Jsou k tomu ještě další návrhy?

Alexander Dubček:

Bylo usneseno, aby se nejprve diskutovalo k některým politickým otázkám v souvislosti se situací v některých komunistických stranách, jmenovitě u nás, v Komunistické straně Československa. Proto podporuji návrh, který přednesl s. Brežněv. Předpokládali jsme, že to bude tentokrát první setkání, kdy budou ve větším rozsahu diskutovány některé otázky společné práce a spolupráce v rámci RVHP a projednány některé otázky související s prací a situací v ně-

kterých komunistických stranách. Budeme-li si vyměňovat názory na otázky, jak to zde navrhl s. Ulbricht, pak podporuji návrh s. Brežněva.

Soudruh Ulbricht se ve své zahajovací řeči vyjádřil, že by bylo dobré vyslechnout zde, jaké má Komunistická strana Československa představy, další plány, také to, jak má ústřední výbor postupovat při přípravě plenárního zasedání atd. Zmínil se, že nová situace, která vznikla v Československu, je některými kruhy v kapitalistických zemích využívána k ideologické di-verzi a je vedena na způsob psychologické války. Chtěl bych zde vyjádřit určitou výhradu. Byl jsem totiž toho mínění, že se zde nejprve dohodneme na tom, jak můžeme v dalším vývoji aktivněji působit na politickém poli k upevnění ekonomických svazků mezi našimi zeměmi, jak můžeme nacházet účinná politická opatření k dalšímu upevnění hospodářské spolupráce mezi našimi zeměmi, protože až dosud se práce v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci ne plně osvědčila a vykazuje řadu slabých stránek. Na naší poslední poradě v Sofii, kde panovala velmi dobrá atmosféra, když se sešlo šest komunistických stran, byla jednotlivými soudruhy vyjádřena rozličná mínění a byly dotčeny také otázky ekonomické spolupráce. Tuto výhradu jsem učinil proto, protože nyní budu mluvit bez konceptu, resp. bez připraveného textu. Řeč, kterou nyní pronesu, jsem si nepřipravoval. Nepřipravil jsem se na to, abych podal vyčerpávající vysvětlení o práci naší komunistické strany. Rád bych ještě jednou řekl: myslel jsem, že se budeme nejprve radit o hospodářských otázkách a že si pak jednotlivé komunistické strany navzájem přátelsky vymění své mínění a informace. Proto si myslím, že by bylo dobré, abych zde úvodem řekl něco k otázkám práce naší komunistické strany a abychom já i moji soudruzi měli později ještě příležitost něco dodat. Rozuměl jsem tomu tak, že si zde chceme vyměnit své názory, že dojde k přátelské názorové výměně, jejímž cílem je vyjasnit si, které problémy stojí před naší stranou či také před ostatními stranami. Proto bych chtěl ještě jednou poprosit o prominutí, jestliže se snad nedotknu všech otázek, o něž se soudruzi zajímají. To se může posléze korigovat. Mohu k těmto otázkám zaujmout stanovisko dodatečně nebo moji soudruzi mohou mou řeč ještě doplnit. Učinil jsem tedy tuto výhradu, protože jsem na první otázku nebyl připraven tak, jak byla položena. Několik slov v souvislosti s přípravou pléna UV, které se má konat 28.-29. března, tedy za pět dnů. Máme velmi mnoho práce, proto jsem myslel, že jsme se mohli sejít také po zasedání ÚV. Všichni ostatní soudruzi považovali ale dnešní den za vhodný, a tak jsme se tomu i s našimi úkoly přizpůsobili. Řeknu v krátkosti něco o programu. Budu hovořit o současné situaci a budu tlumočit oficiální stanovisko ústředního výboru. Vycházím z toho, že soudruzi jsou z našich oficiálních projevů a ze zpráv ze schůzí předsednictva ústředního výboru naší strany v tisku informováni o hlavních rysech a hlavních problémech přípravy plenárního zasedání UV. Na tomto plénu ÚV chceme rokovat o další práci ústředního výboru Komunistické strany Československa vůbec a chceme si tím položit základ pro lepší koncepčně a perspektivně pojatou práci ústředního výboru strany. Chceme také položit základ pro přípravu XIV. sjezdu Komunistické strany Československa, který se má konat v roce 1970. I to bude pravděpodobně urychleno. Záleží to na možnostech, které budeme mít, abychom byli hotovi s přípravou nejdůležitějších otázek tohoto sjezdu. Proto se může v souvislosti s akčním programem, který připravujeme, jednat pouze o to, že to není program přechodu k výstavbě komunismu, ani program, který by stanovil generální linii socialistické výstavby. Domníváme se, že v tomto programu bude stanoveno řešení nejdůležitějších, nejbližších a nejnaléhavějších úkolů ústředního výboru a Komunistické strany Československa na tento rok, na nejbližší léta atd., jak už jsem řekl, na období k přípravě sjezdu. Základem tohoto programu na ekonomickém poli je nová ekonomická soustava.

Soudruzi určitě vědí, že Komunistická strana Československa již před několika lety, zejména však po XIII. sjezdu strany v posledních dvou letech pracovala velmi intenzivně na novém ekonomickém systému řízení našeho národního hospodářství. Snažíme se, abychom využili všechny klady našeho průmyslového rozvoje a abychom využili zkušenosti, které mají v této

oblasti jiné komunistické strany. Jsou nám známy některé stránky této práce v NDR, v Maďarské lidové republice a v ostatních zemích. V této nové ekonomické soustavě usilujeme o to, abychom jednak šířeji rozvíjeli demokratické principy v práci podniků, tj. abychom výrazněji podnítili iniciativu podniků, abychom v podnicích rozvíjeli odbornost. V této souvislosti jsme provedli různé reorganizace v podnikové struktuře a založili jsme výrobně hospodářské jednotky, kombináty atd. V tomto ekonomickém systému se pokoušíme řešit ekonomické problémy tak, abychom docílili optimální spojení podnikové iniciativy a centrálního řízení. Domníváme se, že i v této etapě vývoje socialistické výstavby, neboť se jedná o výstavbu socialistického národního hospodářství, musíme i nadále postupovat na základě plánu a že centralismus a demokraticismus a iniciativa v jednotlivých podnicích se musí rozvíjet do hloubky i do šířky a musí nadále postupovat společně. Myslím, že soudruzi mohou pak ještě obširněji a zevrubněji osvětlit jednotlivé stránky nového ekonomického systému v souvislosti s programem, který připravujeme. Zde přítomní soudruzi Lenárt, Kolder, Černík to mohou doplnit. Tolik tedy k ekonomické politice.

Přirozeně, že i zde bych rád vyjádřil, že náš ústřední výbor při vypracovávání této nové ekonomické soustavy vychází a bere v úvahu i to, že budoucí ekonomická spolupráce mezi socialistickými zeměmi bude ještě hlubší a bude se ještě dále upevňovat. Zdůrazňuji to zde ještě jednou, obzvláště s ohledem na spolupráci se Sovětským svazem. Máme nyní velmi hluboké a rozsáhlé hospodářské vztahy a také nadále, jakkoliv ještě nejsou dosud s konečnou platností vypracovány příslušné plány, jsme přece jen toho mínění, že tato hospodářská spolupráce se do budoucna bude dále prohlubovat a její rozměry se zvětší. Zastáváme názor, že upevňování těchto hospodářských vztahů mezi Československou socialistickou republikou a Sovětským svazem...

Rád bych zde ještě jednou zvláště zdůraznil, že počítáme s tím, že v souvislosti s další výstavbou socialismu v Československé republice bude nezbytné využít velmi dobré zeměpisné polohy naší země, přičemž vycházíme z toho, že naše země je obklopena hlavně přáteli, totiž socialistickými zeměmi, v nichž se hospodářství velmi rychle a dobře rozvíjí, především průmysl. Konkrétně tím myslím Německou demokratickou republiku. Myslím tím Maďarskou lidovou republiku. Myslím tím Polskou lidovou republiku, přirozeně se zřetelem na to, že se naše hospodářská spolupráce s ostatními socialistickými zeměmi - např. s Bulharskem a Rumunskem - bude také nadále rozvíjet. Ale zeměpisná poloha naší země vytváří velmi příznivé předpoklady pro upevňování hospodářských vztahů s našimi socialistickými sousedy. To vytvoří velmi dobrou ekonomickou základnu pro další hospodářský rozvoj v jednotlivých zemích. Rád bych obzvláště zdůraznil, že to vytvoří velmi dobré podmínky pro politickou práci, protože ani do budoucna vývoj našich vztahů ke komunistickým stranám a socialistickým zemím není myslitelný..., protože jen tak mohou hospodářské vztahy být základem a současně tím mohou být upevněny i politické vztahy, politické vztahy spolupráce komunistických stran na základě socialistického internacionalismu.

Rovněž v souvislosti s přípravou plenárního zasedání naší strany a v souvislosti se závěry a usneseními říjnového, prosincového a lednového zasedání ÚV naší strany připravujeme rozpracování některých vnitrostranických otázek. Jaké jsou to otázky? Je to otázka práce pléna ústředního výboru, poměru a vztahu vedení strany k řízení hospodářství, kultury a jednotlivých odvětví našeho hospodářství. Při vypracovávání našeho programu, který připravujeme projednání pléna, vycházíme ze základního principu spočívajícího v loni, že také v této a následné etapě socialistické výstavby se vedoucí role strany při budování socialistické společnosti bude nutně upevňovat. Chtěl bych zdůraznit, že vycházíme ze zásady, že strana v současnosti pracuje v nových podmínkách. Jaké jsou tyto nové podmínky poté, kdy zvítězilo socialistické společenské zřízení? Vycházíme z toho, že v naší zemi už neexistují antagonistické třídy, že je zde hlavní třída, která bude do budoucna hrát vedoucí úlohu, a to je dělnická třída, že v naší zemi vznikla nová třída, třída pracovníků v zemědělství, která vzešla z vítězství kolektivizace v naší zemi, pracovníků našich zemědělských družstev, kteří stojí na takovém stupni ekonomického

vývoje a svým postavením ve výrobě a vůči republice a socialistické společnosti a svým politickým postavením hrají novou roli ve srovnání s podmínkami, za nichž musela naše strana pracovat až do roku 1948 nebo po roce 1948, tedy v období předcházejícím ukončení kolektivizace a vytvoření nových, socialistických výrobních vztahů v oblasti zemědělství. Vycházíme z toho, že zde existuje inteligence, která vyrostla v podmínkách socialistické společnosti, a že rozhodující část této inteligence má kladný poměr k vedoucí roli dělnické třídy a k postavení dělnické třídy, takže můžeme v dalším vývoji počítat u naší socialistické inteligence s tím, že své znalosti a vědomosti v budoucnosti vynaloží k ještě lepší práci, a tím za vedoucí úlohy strany bude možné ještě účinněji získat tuto inteligenci k uskutečňování politiky strany. Zdůrazňuji, že je možno inteligenci ještě více přitáhnout a docílit, aby v budoucnosti měla ještě aktivnější podíl ve vytváření a formování naší politiky. Jedním slovem - také v podmínkách socialistické výstavby nemůže ze strany ústředního výboru Komunistické strany Československa jít o to, zda je či není nutné dále posilovat vedoucí úlohu strany, protože na to je možno dát pouze jednu odpověď, že i do budoucna při rozvoji naší socialistické společnosti a veškeré politiky bude další upevňování vedoucí úlohy naší strany v nových podmínkách hrát velkou roli. Jde přece o to, že pro činnost strany vznikly nové podmínky a v tomto směru jsou vedeny diskuse. Míním tím diskusi, kterou ústřední výbor uskutečňuje na obvodních a okresních konferencích, a to zejména k otázkám: Jak upevňovat vedoucí roli strany? Jak lze v těchto nových podmínkách dále a účinněji upevňovat vztahy strany a její vedoucí roli vůči komunistům, vůči členům strany, kteří pracují mimo stranické orgány? Jak je možno uskutečňovat a formovat práci komunistické strany tak, aby členové strany, kteří pracují mimo stranické orgány - například v oblasti kultury, hospodářství, v odborech nebo na jiných úsecích -, cítili ještě větší odpovědnost za svou práci, kterou provádějí v těchto oblastech jako členové strany, aby uskutečňovali vedoucí roli strany? Jak je možno tyto členy ještě více zainteresovat na úkolech ústředního výboru strany?

Snad některé z otázek, kterých se zde dotýkám, nejsou pro některé soudruhy tak aktuální. Třeba byly tyto otázky aktuální včera, předevírem nebo před několika lety. Jestliže například hovořím o situaci a práci komunistické strany, pak vycházím ze situace, která se vytvořila uvnitř naší strany a našeho ústředního výboru a která je proto pro nás aktuální. Z toho důvodu stojí před námi otázka: Jak je možno v těchto podmínkách upevňovat vedoucí úlohu strany? Rád bych vám, soudruzí, otevřeně řekl, že v podmínkách, které panovaly v posledních letech, došlo k vážnému narušení práce našeho ústředního výboru především v procesu uskutečňování vedoucí úlohy strany a zvláště pokud jde o poměr ke členům strany, kteří pracují v průmyslu, v odborech, na poli kultury atd. Velmi často docházelo k tomu, že jejich práce nebyla seriózně přijímána. To mělo za následek řadu nedostatků, protože ústřední výbor a jeho předsednictvo pramálo přihlížely k názorům, poznatkům a schopnostem stranických pracovníků, které strana pověřila prací mimo stranické orgány. To mělo přirozeně za následek vážné nedostatky jak na úseku společenské činnosti, tak také v jiných oblastech. Domnívám se, že to tu není třeba blíže vysvětlovat. Vy všichni to chápete. Nedostatky v práci na těchto úsecích při uskutečňování vedoucí role strany vedly k vážným chybám, které byly obecného charakteru. Vytvořily se podmínky spočívající v tom, že při uskutečňování vedoucí úlohy strany se postupovalo velmi subjektivisticky. To se týká i nedostatků v provádění politiky Komunistické strany Slovenska.

Když jsme sem jeli autem z letiště, vyměňoval jsem si názory se soudruhy z NDR. Jeli jsme dobře půl hodiny. Musili jsme vysvětlovat i tak jednoduché otázky, jako je například otázka, proč už nyní došlo k výměně tak mnoha tajemníků krajských výborů Komunistické strany Československa, ačkoliv do tohoto okamžiku ještě neproběhly krajské konference. Uvádím to jen jako příklad, aby soudruzí a přátelé z ostatních komunistických stran chápali, že jsou u nás skutečně některé otázky, které považujeme za důležité, které mají velký význam a jsou velmi aktuální, a které zřejmě u soudruhů z NDR nebo ostatních přátel nejsou vůbec na pořadu. Co tím míním? Že byl u nás v posledních deseti letech počínaje okresními výbory strany, přes základní organizace až po krajská vedení strany vykonáván silný tlak na provádění tajné volby

vedení základních organizací, tajemníků okresních výborů atd. Šlo tedy o to, zavést tajné volby ve straně. Snad to není pro některé soudruhy zcela pochopitelné. Ale uvědomte si, že v základních organizacích, ve vedení okresů, stejně tak jako v samém předsednictvu ústředního výboru jsou početné hlasy, které na to reagují záporně, stále poukazují na tradice Komunistické strany Československa, protože u nás doposud ještě nikdy k tajným volbám ve straně nedošlo. V řadě krajských vedení - řekl bych dokonce, že ve většině krajských vedení - byl v posledních letech uplatňován subjektivismus v kádrové politice, protože v předsednictvu a v ústředním výboru nebylo nikdy možné analyzovat skutečné mínění krajských vedení a ověřit si tak a zjistit, zda při volbě tajemníků do okresních výborů atd. skutečně našlo svůj výraz opravdové kolektivní mínění.

Věřím, není o tom pochybnosti, že i nyní jsou vedení okresů a krajské výbory naší strany tvořeny tímto jádrem dobrých členů strany, jimž věc výstavby socialismu a bratrské vztahy k ostatním komunistickým stranám leží na srdci. Ačkoliv ještě žádná konference neproběhla, dává o sobě toto jádro vědět již v řadě krajských výborů. Pokud jde o novou volbu tajemníků, zde přítomní soudruzi mě snad mohou doplnit. Ale rád bych řekl, že se to již jeví tak, že nezdíka o tomto dobrém vztahu těchto soudruhů ke straně víme. Jde tedy o členy strany, kteří věnovali výstavbě socialismu velmi mnoho, ale krajské výbory je již nevolí, krajské výbory ani nechtějí, aby tyto lidé připravovali konferenci. Mnohdy je tomu tak, že i v přítomnosti člena ústředního výboru bylo řečeno, že tato situace v krajských výborech má zůstat až do konferencí. Ale tyto soudruzi s tím nesouhlasí, nebo si to představují tak, že budou dnes volit z okruhu těch členů strany, kteří tam pracují 10 nebo 15 let, tedy ze stejného kolektivu, nikoliv prvního, ale 4., 3. nebo 2. tajemníka. Rád bych vám řekl, že už nyní máme předběžné informace, že ve většině krajských výborů budou zvoleni noví tajemníci, a to z kolektivu těch, kteří tam pracují.

Když jsem odjížděl sem na tuto poradu, přišli dva soudruzi tajemníci krajských výborů a s těmito soudruhy jsem hovořil. Znáám je osobně. Mám na mysli např. tajemníka krajského výboru z Plzně. Pracuje ve straně mnoho let. Zde sedí soudruzi, členové předsednictva, a vědí, že když jsme ho tam dosazovali za tajemníka, že už tehdy chtěli zvolit tajemníka z vlastního okruhu lidí, který měl stejné vzdělání, dlouholeté členství ve straně a tak dále, ale předsednictvo [UV KSČ] se usneslo nechat zvolit toho svého. Ale již tehdy jsme mluvili v předsednictvu o tom, že se nebude s to dlouho udržet. Teď, když krajské výbory mají možnost zvolit vedoucího tajemníka z jejich vlastního středu, přichází tento tajemník ke mně a říká: Víš, já nebudu čekat až do konference ani nebudu konferenci připravovat. - Ptám se ho: Proč ne? Podpoříme tě. Nemáme vůči tobě nedůvěru. - On na to: Ne, tak jako tak z toho nic nebude. - Otázal jsem se ho: Podpoří tě městský výbor strany? Podpoří tě plzeňské stranické vedení a stranická organizace? Jestli tě podpoří, pak nemusíš mít pochybnosti a všechno proběhne hladce. - Odmlčel se a říká: Ne, proti mně je mnoho námitek a stížností. - Víš, když je taková situace, odpovídal jsem, pak je přirozené postupovat jinak.

Jiný tajemník, který byl rovněž především u mne a u soudruhů tajemníků, soudruh Trojan - neměli jsme ho vůbec v úmyslu měnit - říká rovněž: Nebudu pracovat. - Ptám se: Proč? - Řekl: Nechci čekat, až přijde čas a já už nebudu v tajné volbě zvolen. Pro mne bude snadnější, jestliže mne převedete na práci v ústředním výboru nebo dosadíte na jinou práci, protože se už nebudu moci udržet. - Jak to můžeš vysvětlit, ptal jsem se. - Řekl: Když se jednalo o to, že by měla být provedena tajná volba, byla v krajském výboru strany přijata rezoluce, že nebudu znovu kandidován. Dvakrát se konala schůze krajského výboru a krajský výbor navrhuje nového tajemníka.

Nerád bych už o tom dále hovořil. Když jsme sem odjížděli, dověděl jsem se telefonicky, že ta věc byla uzavřena a byl zvolen nový tajemník. Byl zvolen soudruh, který se zúčastnil války ve Španělsku, člen strany, který spolupracoval se soudruhem Kolderem, v roce 1924 pracoval se soudruhem Gottwaldem. Kdyby bylo možné tohoto soudruha zvolit před dvěma lety, byli by ho tehdy také zvolili. Ale soudruh Trojan zvolen nebyl, ačkoliv má vysokoškolské vzdě-

láni, se soudruhem Lenártem, který zde sedí, navštěvovali společně Vysokou stranickou školu v Moskvě, ale oni zvolili toho starého komunistu, který má za sebou rovněž dlouholeté členství a zkušenosti ze stranické práce a požívá autoritu. Ptají se: Co bychom měli dělat? Řekl jsem jim: To je výtečné, pakliže je krajský výbor mínění, že si zaslouží nejvyšší důvěru, tak je to naprosto v pořádku.

To je jenom jedna odpověď na otázku, proč jsou tak početní tajemníci vyměňováni. U vás se to jistě nestane, nebude tomu tak, protože u vás je již dlouho taková situace, že již dříve a po mnoho let jsou tajemníci voleni tajnou volbou a že byl zvolen ten, jehož soudruzi považovali za hodná. Po mnoho let nebylo možné tuto tajnou volbu provádět. Nesmíte se divit. Soudruh Lenárt to může potvrdit, soudruh Lenárt má mnoho osobních přátel, kteří požívají důvěru a přesto již nebudou zvoleni tajemníky krajských výborů, zvolí si z vlastního kolektivu jiné tajemníky.

Uvnitř strany počíná hnutí za rozvoj demokratizace. Někdo řekne: Co se zde nazývá demokracií? Co je to za demokracii? Jsem toho názoru, že to nejdemokratičtější, co může být ve straně poskytnuto, je to, jestliže členové strany volí ty, kteří v krajském výboru nebo v okresním vedení nebo v základních organizacích požívají velkou důvěru a s nimiž tito soudruzi budou spolupracovat. Odvolávám se tímto rovněž na oficiální dokument, na náš program, na své projevy, přednesl jsem mezitím pět projevů za půldruhého měsíce, kde se hovoří o vedoucí roli strany, o vedoucí roli dělnické třídy, o našem poměru k mezinárodnímu dělnickému hnutí, o našem poměru k Sovětskému svazu, kde to bylo velmi jednoznačné, velmi přesně a přesvědčivě vyjádřeno, a našlo to také na všech stranických konferencích, které až dosud proběhly, velký ohlas a pochopení. Jestliže tedy jde o nové podmínky práce komunistické strany, musíte přihlédnout k tomu, že vycházíme právě z toho, že naše komunistická strana musí pracovat jak v nových hospodářských podmínkách, tak také v nových podmínkách politických, v podmínkách nové ekonomické soustavy a že tato skutečnost nových podmínek dělnické strany nesmí být ignorována. Nesmí být rovněž ignorována skutečnost, z níž jsem vyšel, že v naší zemi neexistují antagonistické třídy, že pracujeme se spřátelenými či přátelskými třídami, které se staví kladně k vedoucí roli dělnické třídy, k socialistické výstavbě. Z toho všeho je třeba vycházet, aby byla nalezena správná metoda pro uplatňování vedoucí role strany.

Dovolu mi ještě jednu poznámku: Slyšíte jistě hodně o demokratizaci ve straně. Mnohostranný subjektivismus, který byl v práci trpěn, vedoucí roli strany oslabil a neupevnil. Proto je také uvnitř strany v této době hnutí, jehož jsme svědky a které našlo plnou podporu na okresních konferencích, které před 2-3 dny skončily. Vysvětluji vám zde některé situace nebo zásady naší strany bez písemného podkladu. Nemám nic vypracovaného pro toto vystoupení. Věřím, že se ještě polom vrátím k některým olázkám, protože mě teď momentálně nic nenapadá, co by se zde mělo v první řadě říci.

Rád bych teď zaměřil vaši pozornost na naši komunistickou stranu, na postoj a vztahy naší strany k mezinárodnímu dělnickému hnutí a k bratrským komunistickým stranám. Prosim, abyste přihlédlí k lomu, že zde vyložím pravidla a linii předsednictva našeho ústředního výboru, které byly stanoveny na lednovém plénu a které byly vyloženy v uveřejněných usneseních ústředního výboru naší strany po lednovém plénu. Mním tím pravidla a linii, které byly obsaženy v oficiálních projevech, které jsem měl rovněž po lednovém plénu.

Nechci žádným způsobem ignorovat určité extrémní stránky, které zde jsou. Takové extrémní jevy se mohou objevit. A také se objevují a já na to nemohu nebrat ohled. Když zde hovořím o demokracii v průběhu socialistické výstavby, mám tím na mysli přirozeně socialistickou demokracii, tím bych ale nechtěl vyloučit, že zde existují určité extrémní jevy nebo extrémní síly, které by toho rády využily, aby upevnilly tak zvanou demokracii, která se socialistickou demokracií nemá nic společného, demokracii, která je bezbřehou či by se bezbřehou měla stát. Je samozřejmé, že takové extrémní jevy jsou. Soudruzi, kteří tady sedí, to také vědí a konstatovali to při rozhodování o určitých otázkách i při úvahách o změnách ve vnitřním životě strany. Vědí, že je tomu tak vždy, když strana musí překonat určité obtíže, a také v oka-

mžiku, když se nakupí mnoho aktuálních a důležitých problémů, o nichž rozhoduje část stranického aktivu, když je na pořadu dne řešení těch nejdůležitějších otázek, které komunisté musí rozhodnout. Vždy se najdou lidé, kteří si při tom chtějí ohrát vlastní polívičku, i takoví lidé, jejichž představy o socialismu jsou zcela odlišné od našeho pojetí. V takovém okamžiku se v našem ústředním výboru držíme zásad, které tvoří základ naší zahraniční i vnitřní politiky. Jsou takové extrémní, které se objevují v té či oné oblasti, na té či oné straně, a kdy nezbyvá než konstatovat, že nejsme fyzicky dočasně s to zabránit tomu, aby lidé tu nebo onde nezveřejňovali své vlastní stanovisko. Nepopírám to, ale není to poprvé v dělnickém hnutí, že se přihodí něco takového jako u nás. Předsednictvo ústředního výboru vyjádřilo jednoznačně své stanovisko k vedoucí úloze strany, k vedoucí úloze dělnické třídy, vydalo jednoznačné prohlášení o svém postoji ke vztahům se Sovětským svazem a s bratrskými komunistickými stranami i k otázkám socialistické demokracie a jednoznačně se postavilo za vedoucí úlohu strany při výstavbě socialismu. Chtěl bych ještě jednou zdůraznit, že četné deformace uvnitř strany uškodily práci ústředního výboru a vedoucí roli strany. To vytváří uvnitř strany zvláštní situaci. Proto existuje takové hnutí, které se zaměřuje na socialistickou demokracii. To je hlavní úkol okresních konferencí a tyto hlavní úkoly byly na nich také potvrzeny. Budeme se i nadále zasazovat o spolupráci mezi našimi komunistickými stranami na základě proletářského internacionalismu. Neskrýváme - po lednovém plénu jsme to také oficiálně pětkrát vyjádřili - naše stanovisko v poměru k Sovětskému svazu, protože jsme toho názoru, že naše vztahy ke Komunistické straně Sovětského svazu a ostatním bratrským komunistickým stranám odpovídají principům proletářského a socialistického internacionalismu. Náš ústřední výbor bere v úvahu všechny tyto nové podmínky a bude i do budoucna jednat tak, aby byla upevňována vedoucí úloha strany a aby se čelilo extrémním směrům a stanoviskům, které se mohou objevit.

Ústřední výbor chce těmto hnutím, jak jsme to již prezentovali, těmto extrémům čelit. Tyto zásady jsou zde přítomným soudruhům známy. Rád bych řekl, že v poslední době se v naší zemi a také uvnitř strany vytvořila taková politická situace, že některé události, k nimž došlo v souvislosti s útekem generála Šejny, situaci zостřily. Nechci k tomu příliš hovořit, ale v průběhu posledních deseti dní se situace uvnitř strany zостřila. Generál Šejna byl dlouholetým vedoucím sekretariátu ministra národní obrany soudruha Lomského. Ministr je komunistou, který prošel celou válkou od zformování našich bojových jednotek v Sovětském svazu až po osvobození. Generál Šejna byl podle mého domnění od roku 1958 vedoucím sekretariátu. Od roku 1963 do 1968 byl předsedou stranického vedení ministerstva národní obrany a členem kolegia ministra národní obrany. Myslím, že od roku 1960 byl jako vedoucí funkcionář ministerstva národní obrany bezprostředně podřízen oddělení ústředního výboru a prvnímu tajemníku ústředního výboru. Byl členem předsednictva Národního shromáždění, parlamentu. - Snad je to maličkost, ale po mnoho let bylo v Praze notoricky známo, že byl také osobním dobrým přítelem syna soudruha Novotného. Jeho rychlý vzestup, skutečnost, že se stal generálem, když neměl žádné vojenské vzdělání...

Když byla vytvořena komise předsednictva našeho ústředního výboru, která se zabývala vyšetřením této záležitosti i tím, jak k tomu došlo, bylo zjištěno, že ministerstvo nezamýšlelo povýšit ho v této funkci na generála. Stalo se tak na přímý pokyn soudruha Novotného.

Soudruzi, snad se domníváte, že je to otázka, která nemá nic do činění s celkovou politickou situací v zemi. Snad je to váš názor. Ale abychom to pochopili, musíme se zeptat oněch komunistů a členů strany, kteří pracují v armádě, kteří pracují v ministerstvu zahraničních věcí, a rovněž těch, kteří - abych tak řekl - pracovali v armádě ode dne jejího založení až do dneška. Těchto komunistů bychom se musili zeptat, jak to zapůsobilo na morální stav a situaci v zemi.

Myslím, že se také ještě musí vzít v úvahu, že městský výbor svazu mládeže u nás v těchto dnech velmi rychle a bez zdlouhavých příprav zorganizoval dvě setkání představitelů mládeže." Jak se vám pokusím ozřejmit, měla obě tato setkání dva zcela odlišné rysy. První setkání bylo schůzkou některých členů strany a některých členů ÚV - například soudruha Smrkovského - ho, je členem ústředního výboru - a mnoha dalších, kteří přišli tam, kam je mládež pozvala.

Druhé setkání bylo, protože o ně byl velký zájem, uspořádáno městskou mládežnickou organizací v našem parku kultury, konalo se v prostorných sálech. Zorganizování tohoto mítinku proběhlo velmi rychle, aniž se stranické orgány a ústřední výbor podílely na jeho přípravě. Dva dny před jeho konáním, když jsme se já a další moji spolupracovníci dověděli o prvním setkání a o extrémních názorech, které tam byly vyjádřeny, pozval jsem soudruhy, členy strany, komunisty, abych si s nimi důkladně pobesedoval a upozornil je na to, že by mohla vyvstat jistá nebezpečí, když se organizují takové velké manifestace, a že by tato shromáždění mohla být využita extrémními pravicovými živly pro všelijaké demonstrace proti hlavní linii ústředního výboru strany, která byla po lednovém plénu vyhlášena, že by mohla vzniknout atmosféra dezinformace ve vnitrostranických řadách i v zemi. Rád bych řekl, že soudruzi, které jsem pozval, včetně soudruha Smrkovského, který na tomto aktivu vystoupil s projevem - mluvím o druhém shromáždění - a vyložil všechny hlavní principy, které jsme považovali za žádoucí.[!] Že tam tyto principy vyložil, mělo přirozeně již určitý zvláštní, jiný výsledek. Výsledek spočívá v tom, že naši soudruzi komunisté - a vy ho znáte jako dobrého komunistu, také předseda Svazu spisovatelů Goldstieker je starý soudruh, který byl znovu dosazen do funkce, rád bych o tom řekl, že také vystoupení soudruha Smrkovského, který je členem strany od roku 1934 a byl předsedou a členem ilegálního výboru strany v ČSR a členem České národní rady, vedoucí představitel a inspirátor Pražského povstání, že tento soudruh tam předložil hlavní principy.

Proč to vykládám? Jde o to, abyste si povšimli, že také v této vlně studentského hnutí rozhodující část našich studentů, našeho studentského hnutí je pokroková. Ale soudruzi nepostřehli, že existují také vyloženě pravicové tendence, které toto studentské hnutí využívají k tomu, aby byla vyslovena extrémní stanoviska, která jsou zaměřena proti politice strany. Hovořil jsem s celou skupinou v předsednictvu rovněž po uspořádání tohoto shromáždění. Teprve tam tento soudruh přece jen postřehl, co v prvním rozhovoru ještě nebyl s to pocítit, že tam existují jisté síly, které během diskuse a během přijímání rezoluce o situaci a o poměru k Sovětskému svazu atd. nemají správné stanovisko, takže tam bude musit vystoupit, ale nejen on, ale i ti ostatní. V tomtéž sále, kde se demokracii dostalo podpory, zazněl pískot a projevy odporu vůči jeho vystoupení. Proč o tom hovořím? Na uspořádaném shromáždění pocítil - a také my jsme to postřehli -, že existují také extrémní síly. Jsou to jednak ti, kteří právě nechápou, co se děje. Ti druzí to chápou a chtějí to také využít. Chtějí využít i nápravu chyb uvnitř naší strany. Nyní prokázali, že existují. My to víme. Z tohoto důvodu jsme nečekali tak dlouho.

Abychom vyloučili dezinformaci našeho ústředního výboru, vyložili jsme základní rysy týkající se našeho poměru k Sovětskému svazu, k mezinárodnímu hnutí a rovněž k otázkám demokracie uvnitř každé ze socialistických zemí. Základní zásady našeho stanoviska jsou obsaženy v materiálech pro přípravu pléna ústředního výboru naší strany. Z tohoto důvodu jsme toho názoru, že je nyní žádoucí brát v úvahu, že existují extrémní postoje. Proto zaměřil ústřední výbor pozornost na to, aby získal na svoji stranu rozhodující část studentstva. Nyní musíme velmi rychle odstranit chyby, na něž obzvláště poukázala nejen reakce, ale také komunisté v základních organizacích, na okresních konferencích atd. Musíme tedy odstranit nedostatky tak, jak to přímo požaduje veškerý stranický aktiv. Musíme učinit kádrová rozhodnutí o komunistech pomocí komunistů. Můžeme tedy vycházet pouze z toho, co bude pro komunisty přijatelné. Z druhé strany bylo a je předsednictvo a ústřední výbor naší strany toho názoru, že musí být vytyčena zcela přesná a určitá stanoviska k základním zásadám činnosti naší strany, aby byl v zemi mobilizován náš stranický aktiv. Rád bych řekl, že ústřední výbor a předsednictvo naší strany naši linii podpořily. Domníváme se, že rozhodujícím pro to je, abychom jasně řekli, zda naše strana provádí svou činnost správně nebo ne. Pak dojde na to, že v budoucnu zkonsolidujeme situaci v tisku a zavedeme náležitý pořádek místo ještě existujících dezinformací, které jsou stále ještě některými lidmi šířeny. Rád bych řekl, že převážná většina komunistů na úseku tisku přirozeně zastává správné stanovisko. Musí se ale rovněž přihlídnout k tomu, že za poslední dva, dva a půl měsíce je velmi obtížné provádět všechno v tom rámci, který ústřední výbor strany považuje za žádoucí.

Nevím, zda budou v dalším průběhu naší porady nastoleny ještě nějaké další otázky. Snad mají soudruzi sami na nás nějaké otázky, o něž mají zájem a k čemu bychom ještě měli podat vysvětlení. Rád bych řekl, že v žádném případě situaci v zemi nepodceňujeme, že situaci v zemi správně hodnotíme, že ale znalost této situace není ještě dostačující, takže skutečné stanovisko strany musí být k tomu ještě vysloveno. Usilujeme o to. Je žádoucí, aby to plnilo předsednictvo ústředního výboru strany i územní orgány strany, aby byl zaveden správný pořádek, aby byla eliminována extrémní stanoviska, která byla z té či oné strany do strany vnesena. To platí i pro extrémní pozice, které se projevíly jak na obvodních a okresních konferencích, tak v ústředním výboru. Dochází tedy k tomu, že všude konsolidujeme situaci. To je jedna věc.

Z druhé strany bych vám rád zcela přímo a upřímně řekl, že nejen já, ale i ostatní soudruzi z naší delegace, kteří jsou zde přítomni, víme, že je velmi důležité pracovat s mládeží, a to s komunistickou mládeží i s nekomunistickou mládeží na vysokých školách, abychom ji tak získali na stranu správných stanovisek naší strany. To je jediná cesta. K tomu je třeba, abychom se s mládeží scházeli. Z tohoto důvodu se soudruzi z ústředního výboru setkali se studenty v posluchárnách, aby tam s nimi hovořili o hlavních zásadách. Rád bych vám řekl, soudruzi, že tyto rozhovory v těchto zařízeních vypadají přirozeně zpočátku zcela jinak. Nám jde o to, jaké závěry budou tyto rozhovory mít. Protože během těchto rozhovorů s mládeží se vždy setkáváme s dobrým ohlasem. Musíme vycházet z toho, že rozhodující, převažující část mládeže na vysokých školách stojí na pozicích socialismu. Z tohoto důvodu mohou nanejvýš citlivě reagovat na některé chyby. Problémy, které budou ústředním výborem naší strany a naší stranou odstraňovány, přirozeně nevyklučují, že u mladých lidí existuje určitý radikalismus. Odstraněn však může být jen tím, že se jím postavíme tváří v tvář a budeme s nimi hovořit.

K tomu příklad: Soudruh Biák, první tajemník strany na Slovensku, ví, že jsme podobnou situaci prožívali v letech 1963/64. Soudruzi z Maďarské lidové republiky vědí, že jsme na Slovensku měli nelehkou situaci. Absolvoval jsem rovněž shromáždění na vysokých školách i v Akademii věd. Tato shromáždění netrvala dvě hodiny, ale probíhala až do dvou či tří hodin v noci. Vysvětlil jsem jim situaci, že to, co se dnes děje ve světě, se dnes neodehrává, nebo lépe řečeno, nikoliv v tak výrazné a ostré podobě, na vysokých školách na Slovensku. V čem to spočívá? V tom, že mnohé otázky byly vysvětleny a mnoho chyb odstraněno. Především se zlepšil vztah k inteligenci. Nebylo až tak mnoho projevů sektářství. Hovořil jsem o práci ústředního výboru naší strany. Při rozboru některých subjektivistických tendencí v naší práci se ukázalo, že až dosud nedošlo ještě k žádné demonstraci ze strany vysokých škol. Je známo, že také v období před lednovým plénem se v naší zemi konala každoročně velmi rozsáhlá setkání a demonstrace studentů. Městské výbory strany, ústřední výbor Svazu mládeže, jeho městské výbory atd. to měly velmi těžké a nebyly s to těmto projevům zabránit. Rád bych poukázal na to, že to tu není poprvé. Taková situace byla již dříve, nyní je jen značně napjatější. Sáhlo se rovněž k některým vyloženě extrémním administrativním opatřením. Hovořil jsem s hlavní skupinou mládežnických funkcionářů, kteří mají a i tehdy měli velký vliv na mladé lidi a na studenty. Skončili jsme rozhovor. Byl jsem tehdy nemocen, měl jsem poměrně vysokou teplotu, pokládal jsem přesto za žádoucí se s nimi sejít. Když jsme skončili rozhovor, odešla jedna skupina, šla do obchodu, koupila litr slivovice, přinesla jej pro mne, abych se rychleji uzdravil. Ptali se, co by jen měli udělat, jak si situaci a socialistickou demokracii představujeme. Řekl jsem jim, jaké velké tradice máme jako strana, jako země a jako národ, jaké velké kulturní tradice jsou v národě. Přímo jsem jim řekl, že odsuzuji, že šli do ulic, že začali s demagogií, že začali s provokacemi, a řekl jsem jim, že to není správná cesta, že tím může vzniknout situace, že se do tohoto hnutí veřou extrémní živly. Řekli mi na to: Dobře, co tedy máme dělat? Jestliže zde vedeme rozhovor tak, abyste na všech fakultách vedli diskuse a vysvětlili jim, že žádné demonstrace nebudou, pak budeme pracovat společně a mladým to vysvětlovat.

Rád bych prohlásil, že tyto rozhovory s mládeží nacházejí širokou základnu podpory. Tito studenti přijali rezoluci, která vypadá přibližně tak: Pokrokové studentské hnutí nepřipustí, aby extrémní živly mohly vyvíjet aktivitu proti obrodnému procesu, který v současnosti probíhá

v naší zemi. - Hodnotíme to tak, že existují extrémní pravicové síly, ale také takové síly, které chtějí využít pro své vlastní cíle nápravu chyb, které byly v práci strany. Jsme si toho vědomi a neustoupíme zde. Rád bych řekl, že ústřední výbor naší strany bude mít i v budoucnu tuto věc v rukou. Přirozeně, jak tomu vždy bývá, může se všelicos neočekávaného přihodit. Ale jsme toho názoru, že když máme stranický aktiv, okresní konference pevně v rukou, když dále máme mládežnické hnutí a pokrokové síly v tomto mládežnickém hnutí pevně v rukou, pak se s touto situací v každém případě vypořádáme.

Jsme si vědomi, že soudruzi v bratrských stranách musí rovněž řešit důležité a obtížné otázky, jež tyto extrémní kruhy využívaly. Mním tím nyní jevy před několika lety v souvislosti s poznaňskými událostmi, kdy byly napravovány některé chyby v práci strany. Rád bych jen řekl, že cítíme a víme, že i zde se mohou vyskytnout krajnosti a že také vnější nepřátelské síly mohou tuto situaci využít, míním tím imperialistickou propagandu, to, co měl na mysli soudruh Ulbricht. Nerad bych to popíral, neboť kapitalistické kruhy mají vždy snahu využít, demagogicky využít jisté těžkosti, které mají komunistické strany. Staví přirozeně do popředí toto a nikoliv to rozhodující, před čím naše strany stojí. Snaží se stavět do popředí krajní projevy a tyto krajní projevy představovat jako hlavní a rozhodující věc. Činí to, aby docílily určitého morálního a ideologického působení, chtějí toho dosáhnout jak uvnitř naší země, tak také v ostatních komunistických stranách. A že to víme, musíme na to brát přirozeně ohled a tuto otázku velmi pečlivě zkoumal. Z tohoto důvodu musí strana stát v čele procesu nápravy chyb, velmi rychle tyto chyby napravovat, aby nebyl dán důvod, žádná půda pro demagogii, pro kruhy, které se chtějí vetřít, připojit se k tomuto hnutí, aby se nedal žádný prostor silám, které pronikají zvenčí, které chtějí využít ty extrémní síly, které přirozeně v naší zemi rovněž existují.

Rád bych ještě osvětlil některé další otá./ky. Budou ještě hovořit soudruzi, kteří mě ještě doplní. Řekl jsem již, že zde mluvím bez jakékoli přípravy, a budeme mít ještě v dalším průběhu možnost dotknouti se jednotlivých otázek. Soudruzi, kteří jsou zde se mnou, mě mohou doplnit a hovořit zde například o programu, o nové ekonomické soustavě a o některých jiných problémech a zásadách, které budou soudruhy zajímat. To byla, tak řečeno, úvodní informace z naší strany, všeobecný výklad o práci našeho ústředního výboru.

Předsedající Stanko Todorov: S. Brežněv má slovo.

Leonid Brežněv:

Jestliže soudruzi nebudou mít nic proti tomu, naše delegace by se ráda vyjádřila ještě před přestávkou. Nejste proti tomu? Naše delegace by především ráda vyjádřila své uznání všem bratrským stranám, které jsou zde přítomny. Rádi bychom poděkovali všem delegacím a jejich vedoucím za porozumění, s nímž se zúčastňují porady o důležitých politických otázkách, které v poslední době vyvstaly. Chceme rovněž poděkovat soudruhu Ulbrichtovi a ústřednímu výboru SED za podporu a za to, že vytvořili podmínky, které - a nám se tak zdá - pomohou, abychom si v normálním prostředí vyměnili své názory a předložili svá stanoviska k aktuálním otázkám posledních měsíců. Ani naše delegace nemá písemný referát. Proto patrně nevyjádříme naše stanovisko naprosto přesně. Chtěli bychom však říci toto: Všechno, co zde řekneme, bylo námi předem v politbyru ÚV dostatečně pečlivě projednáno s přihlédnutím k důkladné analýze a faktickým materiálům o událostech v ústředním výboru a ve veřejném a politickém životě s námi bratrsky spojené Československé lidové republiky. Dříve než vyjádřím naše stanovisko k probíhajícímu událostem, chtěl bych zde vyslovit naše uznání tomu, že soudruh Dubček a soudruzi Lenárt, Černík, Kolder a Biák, kteří ho doprovázejí, souhlasili s tím, že na tomto velmi odpovědném fóru přednesou své stanovisko a svůj názor. Prosíme soudruha Dubčeka a celou delegaci, aby nás dobře chápali. Mníme to jako upřímní přátelé, jako opravdoví bratři, kteří jsou s vámi přátelsky spojeni v politickém i hospodářském ohledu na velmi pevné základně. Naš lid a naše strana chovají vůči straně a lidu Československa ty nejvřelejší city, a jestliže nyní vyslovujeme mínění, které se ne vždy shoduje s vaším, činíme tak pouze z pozi-

ce socialismu v Československu, v zájmu zajištění autority Komunistické strany Československa. Chtěli bychom vám zde prokázat bratrskou pomoc a prosíme vás, abyste z tohoto hlediska posuzovali všechny naše výroky, názory našeho politbyra. Rád bych - snad trochu nezvykle - začal svým příjezdem do Prahy v prosinci." Tuto cestu jsem podnikl na základě prosby vlády a ÚV Komunistické strany Československa, pozvání jsem obdržel při příležitosti oslav 50. výročí říjnové revoluce, když vaši soudruzi byli v Moskvě. Soudruh Lenárt byl tomuto pozvání přítomen a tehdy jsme se také dozvěděli, že tam chce přijet i soudruh Kádár. Musím ale říci: Neměli jsme vůbec čas, byl jsem velmi, velmi zaneprázdněn záležitostmi ÚV. Své stanovisko jsme však změnili. Věděli jsme totiž, že v Československu byly vysloveny jakési studentské požadavky a že ve Svazu spisovatelů došlo k nějakým projevům, a proto jsme se nakonec rozhodli tomuto pozvání k několikadenní cestě vyhovět. Ani já, ani ostatní členové politbyra neměli nejmenší tušení o tom, co se tam po našem příjezdu odehraje. Ani soudruh Novotný, ani soudruh Lenárt, ani další soudruzi, kteří před několika týdny byli v Moskvě, nás tehdy neinformovali o nějakých problémech. Nedošlo k žádným rozhovorům o vnitropolitické situaci v Československu. Klidně jsme přijeli, jak to odpovídá tradicím našeho přátelství, našeho bratrského spolenectví. Teprve na místě, když jsem se v prvních rozhovorech seznámil se situací, která tam panovala, jsem pochopil, že v Československu se dostávají do pohybu události, které jsou mnohem závažnější než všechny představy, které až dosud politbyro naší strany o nich mělo. Proto jsem tehdy považoval za nezbytné hovořit se soudruhem Dubčekem. Myslím, že jsem s nikým jiným nehovořil tak dlouho jako se soudruhem Dubčekem. Hovořili jsme od večera až do šesti hodin ráno. Řekl jsem: Alexandře Stěpanoviči, po celých dvanáct hodin jsme nic nejedli ani nepili. Pojdme spolu posnídat a vypít šálek čaje. To bylo o šesté hodině ráno. Alexandr Slěpanovič mi tehdy vyličil celou situaci, všechny složitosti ve straně atd. Musím říci, že tak otevřeně jsem s nikým nemluvil. Obsahem sdělení jsem byl ohromen. Tehdy jsem soudruhu Dubčekovi řekl: Z našeho hlediska - jakkoli v mínění našeho politbyra ještě neznám, ale soudě podle naší společné linie - by se mělo postupovat tak, aby otázka rozdělení funkcí nebyla dramatinována. Jestliže ÚV je toho mínění, že se funkce mohou rozdělit, pak se není vůbec na co ptát. Snad je to nezbytné, prosím. Ale formy a metody, o nichž se tam hovořilo, že na nejbližším plénu chtějí Novotného sesadit, k tomu jsem řekl, že takové metody zřejmě nebudou straně ku prospěchu, a doporučil jsem, aby byly nalezeny vhodnější. Novotného jsem nebránil, poukázal jsem pouze na formy. Příštího dne po snídani jsem zavolal telefonicky ÚV a soudruhům jsem řekl, že jsem se zcela neočekávaně ocitl v takové situaci, že by to mohlo vypadat, jako bych se vměšoval do vnitřních záležitostí Komunistické strany Československa. Řekl jsem, že bych proto rád po obědě odejel. A podle toho jsem také jednal. Když jsme se všichni sešli, přednesl jsem projev, v němž jsem se vnitřní situaci v Československu vůbec nedotkl. A nemluvil jsem ani o tom, co mi Alexandr Slěpanovič vyprávěl. Hovořím o tom z těchto důvodů: Po této otevřené soudružské návštěvě se konalo plenární zasedání. Na tomto plénu se požadovalo, aby bylo vysvětleno, proč soudruh Brežněv přijel do Československa. To byl první symptom svědčící o vztazích a postoji Komunistické strany Československa k našemu přátelství. My jsme však k tomu mlčeli. Vykonal jsem z příkazu ÚV KSSS tucty návštěv Československa za nejrůznějších situací, na sjezdech strany, na oslavách, při příležitosti podepisování smluv, dvakrát nebo třikrát jsem byl na sjezdu, mnohokrát jsem byl u vás na několikadenních dovolených. Byl jsem v Československu za nejrůznějších situací, ale nikdy se nikdo takovým způsobem neptal. A pak mi ještě přišlo na mysl něco, co zde, soudruzi, musím říci: Poprvé jsem byl v Československu se sovětskými vojsky. Byl jsem svědkem obětí. Víte, že 18. armáda prošla celým Československem až do Prahy. A jestliže hovoříme o obětech, o statisících padlých a k tomu dvě stě padesáti tisících raněných, pak jsem to vše spoluprožíval. To byla moje první návštěva Československa. A tehdy se mě nikdo neptal, proč jsem v Československu. Tak proč se na mne ptali na plenárním zasedání, proč ne v prosinci, kdy jsem tam přijel na základě pozvání československé vlády a strany. Taková otázka přece musela být pro členy ústředního výboru a politbyra, pro všechny, jimž je přátelství se Sovětským svazem a socialistickými ze-

měmi drahé, signálem. Takové otázky nemůže stranický aktiv považovat za náhodu. My jsme však zůstali trpěliví. Až dosud jsme o tom vůbec nehovořili a nebudeme to ani opakovat, pokud to nebude nezbytně nutné. Ale je to skutečnost. A pak, když u vás proběhlo plenární zasedání, ani tehdy jsme se nevměšovali. Je ale přirozené, že jsme události sledovali. A naše znepokojení rostlo. To je přece naprosto přirozené. Tomu se nesmíte divit. Proto nás velice potěšilo, že se soudruh Dubček setkal se soudruhem Kádárem, se soudruhem Gomulkou, se soudruhem Ul-brichem. ' Byli jsme velice potěšeni, když přijel do Moskvy. Nehovořil jsem s ním jen já sám. Měli jsme k tomu účelu malou delegaci. A pak hovořil soudruh Dubček s celým politbyrem a vládou. Mluvili jsme o všech událostech zcela otevřeně. I tehdy jsme byli zdrženliví a tolerantní, ačkoli by vzhledem k naší padesátileté stranické zkušenosti bývalo žádoucí, aby bylo mezi soudruhy přátelsky řečeno, že ta či ona událost by mohla být nebezpečnou, že může dojít k narůstání negativních jevů, že je obtížné sledovat jednotlivá fakta, protože pro jednotlivosti může být přehlédnuto jejich závažné pozadí.

Rád bych připomněl, soudruhu Alexandře Stěpanoviči, že jsem se tehdy v noci přece jen zeptal: Cožpak můžeš vědět, jak se události v Československu ve straně a mezi lidem za dva tři měsíce vyvinou? Cožpak existuje záruka, že se všechno zdaří tak, jak předpokládáte? S principy se ovšem ztotožňuji, ale nebezpečí jsem viděl, a proto jsem položil otázku tak, jak jsem řekl. Ale odpověděl mi: Ne, ne, všechno bude v pořádku. Sešli jsme se v Sofii. Bylo to velmi hezké setkání. S naprostým souhlasem a zadostiučiněním jsme přijali jak zásady, tak celkové stanovisko politbyra a vlády, které tam přednesla delegace Komunistické strany Československa. Ale život šel dál a události se vyvíjely. Nemáme bohužel úplné informace o tom, jak proběhlo prosincové plénum, jak proběhlo lednové plénum. Není to přece žádné tajemství, stačí jen nahlédnout do archivu, že jsme byli dříve zevrubněji informováni a že my sami jsme své politbyro informovali lépe, důkladněji. ' Ale tentokrát nám bylo jednoduše obecně řečeno: Měli jsme plenární zasedání o demokratizaci společnosti. Z takové obecné informace nelze přirozeně činit žádné závěry. I zde jsme byli skromní a zdrženliví, znovu jsme se již nevyptávali, aby to nebylo pochopeno tak, jako bychom chtěli cokoli diktovat. Byli jsme tedy taktí. Bylo pro nás obtížné říci, co se rozumělo pod demokratizací a liberalizací. Ostatně, když byl Alexandr Stěpanovič u nás, jeli jsme jednou spolu, soudruh Podgornyj, já a on, a já jsem se zeptal: Tedy pokud jde o demokratizaci ve straně, rozumíme, co je tím míněno. Když není tajné hlasování. Pak se patrně musí něco změnit. Ale vysvětleme si už jednou, co rozumíte pod liberalizací společnosti. Dodnes této tezi nerozumím. Co se pod tímto pojmem rozumí? Co rozumí politbyro pod liberalizací společnosti? 25 let budujete socialismus. Což jste až dosud neměli žádnou demokracii? Nebo jak tomu všemu máme rozumět? Snad nejsou tyto formulace zcela přesné. Ale co chceme? To zlo je v něčem jiném. Vidíme nebezpečí a o tom bychom rádi mluvili. Na základě těchto závěrů a úsilí o nápravu rozličných nedostatků v práci, ke kterým došlo - a my také proti tomu nic nenamítáme, neboť každá strana má právo své chyby a nedostatky napravit, to je povinnost každé strany - neuspokojovat se, ale hledat chyby a nedostatky - vyvstala vlna veřejné a politické aktivity celé jedné skupiny nebo celých center, které veškerý společenský život v Československu vedou směrem ke kontrarevoluci. Rád bych to doložil fakty. Nemohu to zde líčit po pořádku. Bude-li to nutné, lze tak učinit na základě dokumentů. Chtěl bych zdůraznit pouze tu skutečnost, že jsme tyto otázky projednali v politbyru na základě faktických materiálů a údajů, které politbyro obdrželo od vaší strany. Co je tím hlavním? Jaké hlavní procesy se po plénu ÚV daly do pohybu? Nekritizují plénum ani akční program, který vůbec neznáme.' To je věcí soudruhů z Československa, aby nás o něm informovali a tento program nám poskytli, budou-li to považovat za nezbytné. Jak už bylo řečeno, je to jejich věc. Ale co se v zemi po plénu udalo? Došlo k otevřenému útoku proti ústřednímu výboru. Z něho vyplynulo očernění činnosti celé strany, všech vymožeností a veškeré její práce za uplynulých 20 až 25 let. Jen se podívejme do Rudého práva. Mám je tu na stole. Dá se z něj sestavit bohatý program pomlouvání strany. A to je ústřední orgán strany. Začíná to výrazy jako „rozkládající se společnost" a „překonaný pořádek" a končí to požadavkem vytvořit novou stranu, která při-

jde s něčím životaschopnějším než dosavadní zbyrokratizovaný policejní a administrativní aparát. A to všechno se přitom zveřejní. A tak to prošlo celou zemí a celým světem. Šířilo se to na veřejných mítincích. Opakovalo se to v televizi a stojí to také v Rudém právu. To se pak publikuje v západním Německu, v Americe, Rakousku a všude možně. Také tyto materiály bychom mohli dát lehce dohromady. To není skutečně nic těžkého. Druhou tendencí jsou útoky proti vedoucím stranickým kádrům, proti vládě, proti ministerstvu obrany, proti ministerstvu zahraničí, proti ministerstvu vnitra - či jak se to u vás nazývá atd. Očerňuje se všechno. Ale to nesměřuje pouze proti činnosti samotného Novotného, ale současně je očerňována veškerá činnost vlády, tak došlo také k útoku na Lomského. Přirozeně, že ani já nesouhlasím se Šejnou. To je skutečně nepřijemná historie. Ale to byla jen záminka, věc, které se chopili, aby rozložili armádu.

Domnívám se, že v současné době není armáda bojeschopná. Vždyť copak je to za armádu, když se v ní nepřetržitě schůzuje, která nemá jednotné vedení, jejíž ministr a velitelé okruhů atd. už nevědí, zdali mají důvěru či nikoli. Rozhlas, televize a tisk to všechno obdivuhodně zařídily. Nebo si vezměme ministerstvo zahraničních věcí. Utočí osobně na Davida. Ale pošpi-nili veškerou politickou činnost a zahraniční politiku republiky. A pak vytáhli s heslem samostatnosti v zahraniční politice: nezávislosti na Sovětském svazu, na socialistickém táboře atd. Charakterizovali jsme jednotlivé osobnosti. Dovolte mi ale připomenout, že David byl také v ilegalitě. Byl tajemníkem ilegálního pražského výboru. Dobrý a čestný komunista. Po dvacet let bojoval proti imperialismu společně a ve vzájemném porozumění s námi. Vystupoval v OSN. Ve své politické činnosti se nikdy dělnické třídě nezpronevěřil. Ale i na něho naházeli bláto, aby si vytvořili základnu pro samostatnou zahraniční politiku. Hned za touto vlnou, v anti-socialistickém podhoubí, vyvstaly tendence „českého socialismu“. Mnozí říkali: Potřebujeme masarykovský, nikoli marxistický socialismus. A co přijde pak, soudruhu Dubčeku, soudruhu Černíku, soudruhu Lenárte? Ano, k čemu ještě dojde? Zatím se to stále ještě nazývá „masarykovský socialismus“. Proti čemu je však připravován úder ve druhé etapě. Říkají: V Československu jsou obrovské hospodářské potíže. A kdo to zavinil? Prý za to může socialistický systém. Zavinilo to přátelství se Sovětským svazem, hospodářská spolupráce se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi. A východisko by se proto mělo hledat na Západě. Bylo by třeba získat úvěry a vůbec pomoc.

Říkají to všechno, aby zakryli své pravé úmysly. To, že pečují o blaho pracujících, je zastírací manévr. Linií a cílem však je, aby se narušila a zpřetrhala ekonomická spolupráce. Přirozeně ani my se nedomníváme, že v Československu již bylo všeho dosaženo. Ani u nás jsme ještě všeho nedosáhli. Všechny bratrské strany usilují o to, aby pozvedly svá hospodářství. Pomáháme si navzájem. Budeme musít na tomto úseku pravděpodobně pracovat ještě mnoho let, než dosáhneme konečně dostatečné úrovně. Přesto však musíme říci, že v Československu není taková situace, aby kvůli tomu bylo třeba útočit na stranu a vládu za to, že prý nastaly takové potíže, které nedovolují žádné jiné východisko než zřeknout se spolupráce se socialistickými zeměmi, v první řadě se Sovětským svazem, který údajně Československo okrádá. Přesně takovou formulaci používají. Nevím, máte-li dost času, abyste si sami přečetli váš tisk. Ale my jej však číst musíme a jsme velmi znepokojeni jeho celkovým laděním. Rozhlas a televize a tisk jsou bez řízení, bez vedení. K tomu nejsou třeba žádné zvláštní důkazy. To vědí soudruzi velmi dobře sami. Snad je to hořká pravda. Ale jestliže jste komunisté, leninisté, pak musíte jít té pravdě na kloub.

Vy byste mohli najít podporu, soudruzi!. My věříme v dělnickou třídu! Nepřipouštíme si vůbec myšlenku, že dělnická třída, která s námi za celé své dějiny neměla žádné rozpory a konflikty, se cítí ublíženou. My jsme ČSSR nikdy neurazili ani neublížili a ona nám také ne. Nemyslím, že se dělnická třída cítí ublíženou, že má tento pocit vůči sovětským lidem, protože společně bojovali ve válce, že se zlobí na Sovětský svaz za poskytnutou pomoc. Snad byla

pomoc nedostatečnou, pak nás kritizujte, řekněte nám to směle a otevřeně, ale dělnická třída vidí, že jsme si dali námahu, že jsme o toto přátelství usilovali. Proč se jí shora říká: Ano, jen se podívejte, náš lid neví, co má Varšavská smlouva za obsah, ale kdyby to náš lid věděl, velice rychle by z této smlouvy vystoupil. Jako kdyby to byla nějaká smlouva svazující v případě války ruce. Copak je dělnická třída skutečně takového mínění? My o tom pochybujeme, soudruzi!

Rád bych přešel k některým konkrétním skutečnostem potvrzujícím existující zabarvení takového jednání, o němž jsem právě mluvil. Za prvé bych zdůraznil, že v celkovém společensko-politickém životě, v člancích, které jsou směrodatné, musí být např. myšlenky členů strany rozšiřovány do veřejnosti, mezi dělníky. Zde se role ÚV jeví jako příliš slabá. Kdo zde vystupuje? Spisovatelé z kruhu ublížených nebo neublížených, všelijací ekonomové. Dnes čteme rozsáhlý, dlouhý článek od toho „velikého politika“ Synka, tohoto překladatele, který jezdil s Novotným. Což tohle je politik ve vaší zemi? Píše, že prý je právě teď ten správný okamžik zasadit se o samostatnost zahraniční politiky Československa. Co to má znamenat? Ví vůbec o tom ÚV, nebo ne? Odkdy nebo jakým právem může vystupovat? Nevím, jakou funkci teď zastává v aparátu ÚV nebo kde pracuje. Jezdil s Novotným. V žádném případě to ale není osobnost, která musí stanovovat politickou linii v ústředním orgánu Rudé právo. To není osobnost!

Trochu jste chválili Smrkovského. Vážím si starých členů strany. Jeho, bohužel, neznám. Dovolte mi ale vyjádřit naše pochybnosti stran hodnocení, které jste dali. Říkám to proto, že když ho takto hodnotíte, pak je nám také jasno, proč je při všech společenských a politických akcích organizátorem celé záležitosti ministr pro lesní hospodářství republiky a nikoliv ústřední výbor. Ve stranické praxi není obvyklé, že nějaký ministr uhelného průmyslu nebo lesnictví nahrazuje ÚV a poskytuje interview pro Spolkovou republiku [Německo], a to interview anti-socialistického a antikomunistického druhu, interview, za něž se může zaplatit miliony dolarů a žádná firma toho nebude litovat, žádná společnost nebude žet, když budou vyplaceny miliony dolarů za takové interview, za takové drahé interview. Co to má znamenat, ÚV to nevěděl, že je takové interview poskytováno? Poskytl dvě interview. Abych nepožadoval příliš mnoho času, řekl bych k tomu jen něco. Smrkovský ve svém interview říká: Jsme přesvědčeni o tom, že to, do čeho se pouštíme, bude příkladem pro sousedy v ostatních socialistických zemích. To řekl. Ujišťuje Spolkovou republiku, že to, co děláte, bude příkladem pro všechny. Uděláme a uskutečníme to a věříme, že to bude zajímavé jak pro socialisty Německa, tak pro socialisty ostatních západních zemí, říká. Tohle říká. A vy mu dáte dobré vysvědčení, poctivý atd. Ale poctivý člen ÚV musí dodržovat stanovy strany tak jako každý jiný člen strany, a jestliže zamýšlí poskytnout takové interview, pak by měl jít na ÚV a říci: Soudruzi, členové ÚV, nějaká společnost mě žádá o interview pro Spolkovou republiku. Mohu to učinit, či smím to učinit? Jestliže to mám udělat, pak buďte tak laskaví a pomozte mi, řekněte mi, co mám těm imperialistům říci. - Ale to se přece nestalo, on jednoduše hovořil. A k tomu všemu, on to udělá podruhé. To však ještě nestačí. Rudé právo to všechno přetiskne, předá to bez odkladu televizi a televize to uvede během jednoho dne dvakrát.

Tentýž Smrkovský říká, co to je, že Sovětský svaz ztratil 100 000 mužů, ale Češi přece nakonec také ztratili, a proč? Strana nadělala tak mnoho chyb a on nemluví o ztrátách, které Češi utrpěli. Pohleďte na dějiny Vlastenecké války, na oficiální dějiny! Prohlédněte si všechny dokumenty společného boje, o němž hovořili soudruzi Brežněv nebo Kosygin, Suslov nebo Podgornij, ověřte si, zda je někde zamlčeno, že jsme společně bojovali s českými bratry proti Hitlerovi za osvobození Evropy! Vždy jsme na to poukazovali, vždy jsme o tom hovořili a nikdy jsme nezdůrazňovali, že jsme v Československu ztratili 90 000 nebo 100 000 vojáků, a soudruh Smrkovský by musil pochopit, pokud je poctivým členem ÚV, že bychom ztratili 100 000 mrtvých a měli 250 000 raněných na území Československa, bylo ztraceno 18 milionů na našem území a na jiných územích, než jsme do Československa přišli. Ale my s tím přece neargumentujeme! My to nikdy aritmeticky nepočítáváme, nikdy jsme nezaměřovali aritmetiku s politikou. Proč je to dovoleno Smrkovskému?

Smrkovský říká: Naše komunistická strana má 1 600 000 členů a v jejich řadách můžete nalézt 50 000 nebo 100 000 poctivých členů. Z jeho hlediska nejsou ti ostatní poctivými členy, aby bylo možno nahradit odshora dolů všechny, kteří se stali byrokraty, všechny dogmatiky. To je stanovisko člena UV, ministra lesního hospodářství. Pro něj již strana není poctivým činitelem a organizátorem událostí. Má v hlavě jen 50 000 členů, kteří jsou v zemi proto, aby rozvrátili stranu, která má 1,6 milionu členů. A jestliže se řekne: byrokratický dogmatik - není to hanobení strany? Je to vůbec správné? To mohou dělat jen skrytí arcireakční kontrarevo-lucionáři.

Přirozeně, že vynoření se soudruha Dubčeka do čela bylo pro ně všechny neočekávané. Zdůrazňuji, že to řekl on sám [Smrkovský]. Nové vedení je tedy pro tyto proslulé lidi nečekanou dějinnou událostí. Hanobí i jiné, Lenárta atd. Lenárt je chytrý a to a ono. Vkládali jsme své naděje do Černíka. Jeho jsme chtěli vidět v čele a jemu věřit. Ale on se neprojevil, on není ctižádostivý - a všechno možné jiné. To znamená, milí soudruzi, že za vašimi zády provádí tento vámi velebený politik antisocialistickou a protistranickou činnost. Proším za prominutí, že se vracím znovu k interview, k závěrečné otázce zpravodaje: Co zamýšlíte v Československu podniknout? Asi něco, co ještě žádná komunistická strana neuskutečnila, totiž spojení socialismu se svobodou. Snad by to chtělo si podiskutovat: socialismus je jedno a svoboda je druhé a musí se to dát dohromady. A tu řekl Smrkovský: Ano, máte pravdu, Čechoslováci nejen mohou, ale musí udělat tento velký krok a spojit socialismus se svobodou. - Co tohle je? Vy řeknete jedno a Smrkovský vykládá před celým světem něco úplně jiného. My to nepovažujeme za experiment, ale za promyšlený záměr.

Obraťme nyní pozornost k činnosti některých vůdců, nebo jak je nazývat, k Procházkovi, prof. Černému" a celé té skupině kolem nich. Jsou to lidé, kteří nestojí někde v pozadí, podívejme se proto už jednou na jejich práci. Jak smýšlejí, co zamýšlejí, o čem hovoří a co ve skutečnosti dělají? Nedávno jsme obdrželi prostřednictvím známých kanálů ve Francii zprávu o vztazích Černého k Tigridovi, či jak se jmenuje. Není to žádný dobrý příklad vztahů českého občana k takovéto organizaci. Jestliže o tom ústřední výbor ví, pak uvádí naše politbyro v pochybnost, cože to má znamenat, jestliže se tato skupina lidí svobodně pohybuje sem a tam a rozšiřuje myšlenky jim odpovídající. Připravují se a mají zhruba takovou linii: Zatím je třeba vedení trochu podpořit. Jen ať si strana v čele s Dubčekem pere své špinavé prádlo; pak bude vyřízena a pak budeme provádět svou linii. - To je stanovisko těchto lidí, těchto teoretiků. Strana má právě s Dubčekem v čele práť špinavé prádlo. Uvažujte přece, přemýšlejte už jednou, co je to za program. Navenek však vystupují zcela jinak. Nemluvím už vůbec o antiso-větismu, nerad bych to zdůrazňoval. Rusko se s tím vypořádá. Strana o mnohamilionové síle nemá strach ani z Procházkovy, ani ze Šiká. Naše strana nemá strach z nikoho. Soudruzi, vy musíte mít strach, leží-li vám na srdci strana a dělnická třída, protože tito lidé mohou rozbít základy strany. Dosáhli již velmi mnoho, pošpinili armádu, vrhli na ni stín, na celou vládu, na předchozí činnost celé strany, poctivých komunistů, na dělnickou třídu, která stranu podporovala a neúnavně pracovala a pracuje v zájmu socialismu. To vše bylo již nějakým způsobem pošpiněno. Procházka se domnívá: až budou armáda, bezpečnostní orgány a stranický a státní aparát rozloženy, bude cesta volná. Tak to vypadá, soudruzi. Taková situace již existuje a cesta k dosažení cíle se otevřela. To je skutečnost, soudruzi.

Vidíte, že se nedotýkáme otázky kádrů. Když je třeba někoho nahradit- strana má zkušenosti. Je pravděpodobně nezbytné po určitém období lidi nahrazovat. Ale kádrová politika, jak je teď prováděna, to nejde. Jestliže je kritizována dřívější kádrová politika, pak jednou v pozdější době bude strana solva vítat tu kádrovou politiku, která je v současném okamžiku uskutečňována. To všechno se obrátí proti vám, soudruzi. Je to připraveno. Připravuje to třetí kolo-na.[!] Chceme vám to upřímně říci, jinak bychom nebyli komunisty a vašimi přáteli. V nejbližší době budete stát před těmito skutečnostmi. Neradi bychom se toho dožili. Věříme vám. Rádi bychom vás podpořili a nechceme připustit, aby tito intrikáni byli s to rozložit stranu, svést vás ze správné cesty a poškodit zájmy dělnické třídy Československa. Je nám známo, že

tito lidé říkají: Má přece vyjít akční program. Teď tuto otázku projednávají. Chtějí vám předložit nějaký manifest. Teď probíhají jednání o tom, kdy s manifestem vystoupí spisovatelé, inteligence a co všechno k tomu patří. Neznáme ještě tuto záležitost do podrobností. Ale tyto věci se mohou změnit v realitu. V takovéto situaci se zmocní rozhlasu, tisku a televize a vy se ocitnete v nové situaci a váš akční program může zůstat bez účinku. Tato vlna kontrarevoluce se může přes to převalit a manifest bude stát na vrcholu všeho dění. V daném případě je to zatím naše domněnka. Ale skutečností je, že takovýto manifest je připravován. Intrikují a říkají: Jeden bojuje o moc a druhý bojuje o moc. Pokoušejí se vytlouci klín klínem, pokoušejí se vrazit klín mezi Dubčeka a Koldera, mezi Dubčeka a Lenárta atd. To jsou přece staré metody těchto kontrarevolucionářů.

Pokud jde o poslední mítink: Co že to bylo na poslední..., co že to bylo za důležitou věc, na niž jsem chtěl zaměřit vaši pozornost: Především na to, Alexandře Stěpanoviči, že tento mítink neorganizoval ústřední výbor, a dále, že probíhal v takových formách, které nyní hrají roli..., to je důležité, promiňte, jestliže je to kritika, ale v takové důležité politické věci je soudružská kritika velice užitečná. Kdo že to řídil?... Smrkovský, Šik, Procházka, Husák(?) a kdo ještě? To jsou lidé, kteří pochopili, jak pomocí vnitropolitické situace strhnout na sebe společensko-politický vliv.

Podívejme se teď, o co šlo na tomto mítinku. Kdo měl úvodní slovo? Smrkovský. Není nám známo, zda k tomu měl příkaz ÚV. Jestliže však měl úvodní slovo, pak on organizoval tento mítink. Řekl, že probíhá proces, který zahájila sama strana. Že tento proces by neměl být zastavován se vztyčeným ukazováčkem. Ze jsou nezbytné síly a činy, že mládež musí říci své slovo, pozvednout svůj hlas, že nesmí zapomenout na svou odpovědnost za to, aby se s politikou nemohlo pohrávat.

Co to má znamenat? Jak se tomu má rozumět? K čemu je mládež vyzývána? To je těžké říci. Otázky, které se tam projednávaly - kulturní politika, zahraniční politika Československa, postoj Československa k socialistickému táboru... A hlavní cíl, řekl Smrkovský, je prý vytvoření nového typu socialismu. Cituji to, co přinesl rozhlas a co je uvedeno ve vašem tisku. Tak měl vůbec příkaz ÚV, nebo jak to je? Jak to máme my, vaši přátelé, dovolte otázku, jak to máme chápat, jaký že to nový typ socialismu vlastně vůbec chcete vybudovat? A proč se o takové důležité otázce přátelsky neporadíte? Snad existuje skutečně něco lepšího než to, co až dosud máme. Ještě máme smlouvy, přátelské vztahy, vojenské svazky, úmluvy o mezistranické spolupráci atd.

A dále, Alexandře Stěpanoviči, Smrkovský k vytvoření nového typu socialismu řekl: Naskytl se dějinná příležitost, která musí být využita, jinak to může být šance poslední. To je otevřená arcireakční formulace. Říká, že teď je pro to příležitost a brzy se už taková příležitost nenaskytne. To znamená vychovávat v tomto duchu mládež, on ji vyzývá, aby takto jednala.

Na otázku o postoji k zahraničním úvěrům Šik odpověděl, že Československo se pokouší obdržet ze zahraničí půjčky, které přispějí k řešení problémů. Ale nemohl zatím říci, jaké jsou to půjčky a odkud se mohou dostat. Nato hovoří Goldstücker.⁸ Ve své řeči se zabývá vedoucí rolí Komunistické strany Československa ve společnosti. Kdo to vůbec je? Co je to zač, že může na mítinku, kde je přítomno 20 000 lidí, vytyčovat směrnice, které jsou pak otištěny. Jak může hovořit na takovém mítinku o vedoucí roli strany a stanovovat linii. Řekl tam: Teď dozrál čas, kdy společnost musí znovu požadovat svobodu - to jsou jeho slova a to vše se opakuje ve všech tóninách. Na tomto mítinku v Československu se pak pokračuje: Strana bude mít vedoucí úlohu tak dlouho, až přijde jiná organizace, která bude moci společnosti nabídnout něco lepšího. To stávající je známo, ale musí se vytvořit něco nového, organizace, která povede společnost lépe než strana.

A nyní jeden spíše druhořadý fakt, že za potlesku byl přednesen také návrh sejmout z vaší vlajky pěticípou hvězdu. Nevím teď přesně, kde to mám. Ale samotná tato okolnost, že pěticípá hvězda se už k socialismu nehodí... Dále se hovořilo o tom, že má být vytvořena nová opoziční strana. Husák říká, že v průběhu příštích let nebude moci být o takové otázce rozhodnuto,

protože na takovou otázku je ještě příliš brzy. Je tedy velmi opatrný. Ale nestáhl tuto otázku z denního pořadu.

Nějaký filozof Kosík hovořil o „hluboké ekonomické, morální a politické krizi celé československé společnosti“. Východisko z této krize vidí pouze „ve změně dosavadní policejní diktatury, ve vytvoření nového systému socialistické demokracie“ atd. Samé takové výrazy. S úplně prostoduchými, maloměšťácko-anarchistickými formulacemi vystoupil vedoucí opozičního směru Holeček, který ve své řeči pravil, že vedoucí role strany uvnitř společenského systému, který se vytvořil v podmínkách monopolního postavení jedné mocenské síly, neodpovídá řádu věcí. Řekl, že se musí vytvořit taková forma kontroly, která by straně neumožnila hrát vedoucí roli. Požadoval, aby se vytvořila nová organizace s vlastním programem, tak jak tomu bylo v roce 1917. Tedy takové věci. Vězte, milí soudruzi, a to všechno za bouřlivých ovací. Pochvalně byla přednesena teze o politice neutrality ČSSR. Nevím, co to má být za neutralitu, o níž se hovoří. Na otázku, zda bude ČSSR nadále kopírovat sovětskou zahraniční politiku, bylo odpovězeno: Budeme provádět naši, československou politiku a nebudeme nikoho kopírovat. Na otázky ohledně vztahů k Sovětskému svazu a ostatním socialistickým zemím bylo za bouřlivého souhlasu řečeno: Nechceme být podřízeni! Chceme si sami vládnout a být pány ve svém domě.

Ta SvermováC?) hovořila o tom, že v Sovětském svazu jsou prý také pokrokové síly. Nevím, odkud to ví, že za nás může hovořit. Byly položeny otázky k vypracování nové ústavy a bylo řečeno, že by musila být vypracována nová ústava, v níž by všechny tyto otázky byly zakotveny. Byl přijat manifest. Víte, že tam z tohoto manifestu byla vyňala slova, která v něm byla namířena proti Sovětskému svazu. Soudruh Smrkovský pochopil, že to není v pořádku a pokusil se tylo... vnést a oni mu aplaudovali. Pak ho vypískali a on se nechtěl demaskovat. A tak teď všichni mluví přátelsky vůči Sovětskému svazu. Procházka a všichni o tom mluví. Je tam určitý řídicí štáb. A tu ho vypískali. Masa to nechápala. K tomu všemu vypískali i Se-luckého.^{ch}

Co se týká kádrové politiky, tak víte, soudruhu Dubčeku, že dějiny naší komunistické strany nezačínají teprve dnes, ani u nás, ani u vás, ani u těch ostatních. Všichni mají za sebou rozsáhlé dějiny. Existují stanovy strany. Z toho se vychází, když je řeč o principech demokracie a řádu ve straně. Ústup od těchto principů je ústupem od stanov. Jen za mimořádných situací, za války nebo podobně, může strana ustoupit od svých stanov. Ale na tom se může usnést jen sjezd. Naše politbyro zaměřuje svou pozornost na průběh konferencí, které se v současnosti konají. Je samozřejmé, že člověk, když je starší a nemůže už dělat, musí být vystřídán. Je ale známo, že převážná část starých vedoucích soudruhů ve straně je nyní sesazována a zbavována práce. Myslíme, že zde musí být nějaký nátlak nebo se jedná o politickou demonstraci všech těch soudruhů, kteří se nepodílejí na tom, co se teď dalo do pohybu. Tak byl teď vystřídán Novotný. Neměli jsme k tomu žádné otázky. Bylo nám známo, že byl na jeho místo navržen soudruh Ludvík Svoboda. Podporujeme to a těšíme se z toho. Známe ho osobně. Byli jsme spolu za války, Lomský byl tehdy náčelníkem štábu. Táhli jsme spolu územím Sovětského svazu a posléze Rumunska. Přišli jsme spolu až do Prahy. Jsme přátelé. To jsou všechno soudruzi, které znám ještě z armády, kteří bojovali proti fašismu. Je dvojnásobným hrdinou, národním hrdinou a hrdinou Sovětského svazu. Ale další otázky nás nutí přemýšlet. Víte, že se to nestalo vůbec v tak vzdálené minulosti, kdy byli soudruzi věšeni a stříleni. Začalo to nejprve požadavky, aby byla odstraněna demokratizace a otevřeny kluby atd. K čemu to však vedlo? Komunisté byli masově stříleni. K jakému stavu to došlo? V Praze se staly takové případy, že byli dokonce ztlučeni členové ÚV. Orgány bezpečnosti do toho nezasáhly. Také my se zde nechceme vměšovat. Ale je to přece signál. Je to začátek. A kam to povede, to není těžké říci. Ale proč to říkám?

Nemohu zde vyčerpávajícím způsobem pojednat o všem, co vyvolalo pozornost našeho politbyra. Strávili jsme tucty hodin analýzou událostí. Odložili jsme stranou veškerou svou práci, vzali jsme si k ruce dokumenty, posoudili jsme to vše z politického hlediska a viděli

jsme, že události se vyvíjejí nebezpečným směrem. Rádi bychom vám přátelsky řekli: stále jsme ještě přesvědčeni o tom, že situaci je možno změnit, že kontrarevoluci je možno zasadit úder. Ale to si musíme především sami přát, mít k tomu vůli i odvahu, abychom provedli nezbytné činy a akce. Jsme zplnomocněni naším politbyrem, abychom vám, zde přítomným vyjádřili naději, že budete, v čele s Dubčekem, s to změnit běh událostí a zabránit jejich velmi nebezpečnému vývoji. Jsme připraveni poskytnout vám morální, politickou a demokratickou pomoc. Byl bych velmi rád a šťasten - stejně tak jako naše strana - kdybych zde současně mohl vyjádřit i podporu všech ostatních stran, zde přítomných. Když to však nebude možné nebo pokud to shledáte nesprávným, my přesto nemůžeme dále k vývoji v Československu nezúčastněně přihlížet. Jsme navzájem spojeni přátelskými svazky, závazky mezinárodní povahy, zájmy bezpečnosti socialistických zemí, bezpečnosti našich států. Máme řadu závazků, pod nimiž jsou podpisy naší vlády, našeho ústředního výboru, jakož i podpisy vaší vlády a vašeho ústředního výboru a které vyjadřují vůli lidu a strany. Tím prozatím končím svůj výklad. Pokud by to bylo nutné, mohou to ostatní soudruzi doplnit. (Polední přestávka.)

Předsedající s. Dubček: Myslím, že nyní je s předsednictvím asi na řadě s. Gomulka, ale bylo mi řečeno, že s. Gomulka by teď rád mluvil. Prosím s. Gomulku, aby si vzal slovo.

Wiadystaw Gomulka:

Naše vláda a naše veřejnost je znepokojena situací, která se vytvořila po lednovém plénu v Československu, s nímž máme bratrské svazky. Proto považujeme dnešní setkání za velice naléhavé. Je naléhavé pro nás všechny, pro představitele všech stran, abychom pomocí výměny názorů mohli zhodnotit situaci, která se vytvořila nejen v ČSSR, ale i v našem táboře, a mně se zdá, že je zvláště naléhavé také pro československé soudruhy, aby se toto setkání uskutečnilo. Naše delegace souhlasí s hodnocením, které jsme vyslechli od soudruha Brežněva, který vyložil stanovisko sovětské delegace, politbyra KSSS a který, jak jsme slyšeli, podal velmi důkladnou analýzu situace. S tímto hodnocením naprosto souhlasíme. Vidíme všechna nebezpečí, reálná nebezpečí, jež stojí před československou stranou, před československým lidem, a jsme toho názoru, že dnes je ještě možno tomuto nebezpečí čelit, jak bych řekl, mírovou cestou, ovšem na základě energické protiofenzívy, kterou - podle našeho mínění - musí vedení Komunistické strany Československa podniknout proti kontrarevolučním silám, proti reakčním silám, které vystoupily na scénu v Polsku a v Československu ve velkém rozsahu. Zdá se mi tedy, že nelze říci, jak dlouho to zůstane v tomto stadiu. Musí být okamžitě podniknuty kroky a musí se to stát velmi rychle. Záleží to - podle mínění naší delegace - na tom, jak pochopí situaci vedení Komunistické strany Československa, a především na tom, jak jí porozumí zde přítomní soudruzi z Komunistické strany Československa. Máme dojem, že snad, jak prohlásil první tajemník soudruh Dubček, vedení komunistické strany ta nebezpečí poněkud podcenilo. Proto bychom také byli rádi, abyste nás dobře pochopili. Stejně jako naše i ostatní delegace mají tentýž dojem. Nemáme v úmyslu vměšovat se do vnitřních záležitostí, ale jsou přirozeně situace, kdy se z tzv. vnitřních záležitostí stávají záležitosti vnější, tedy záležitosti celého socialistického tábora. Máme navzájem uzavřeny dohody a tyto dohody nás ovšem také zavazují a s tím českoslovenští soudruzi zajisté také plně souhlasí. Ale to vše, co se odehrává v ČSSR a v jistém smyslu také u nás v Polsku, působí v určité míře na naše úmluvy, na naše dohody, vyžaduje to konzultace, vyžaduje to, abychom se shodli na určitých opatřeních, aby, řekněme to zcela otevřeně, byla kontrarevoluci přehrazena cesta. A přece je tomu tak, pokud jsem dobře rozuměl, že českoslovenští soudruzi věci takto ještě nevidí. To je, mohu-li to tak říci, nejen otázka znalosti faktů, ale též věc zkušenosti, zkušenosti vlastní i zkušenosti těch ostatních. A my přece nemáme málo zkušeností, a z těchto zkušeností se musí také vyvodit závěry. Proč bychom neměli vyvodit závěry ze zkušeností, které máme z roku 1956 v Polsku. Proč nevyvodit závěry z toho, co se odehrálo v Maďarsku. Všechno to přece začalo, soudruzi, podobně. U nás i v Maďarsku to přece také začali spisovatelé. V Maďarsku to začal Petofiho kroužek,

u nás to bylo také tak - od roku 1956 tak vystupovali intelektuálové se spisovateli. A u vás, soudruzi, to přece vyšlo také od spisovatelů. Tak se přece podívejte, jak se to ve skutečnosti odehrává. U vás to přece přichází také odtamtud. Není tomu tak přece teprve ode dneška. A v dalším vývoji to přeroste v novou kvalitu. Nerad bych vám, soudruzi, vyprávěl o studentských událostech u nás, protože jsem na toto téma už velmi důkladně hovořil na varšavském stranickém aktivu a v tomto vystoupení je obsaženo i zevrubné hodnocení situace. Mám dojem, že toto hodnocení se z 90 % hodí na vaši situaci, českoslovenští soudruzi. Čím důkladněji se na to člověk dívá a srovnává jednotlivá fakta, tím je podobnost patrnější. Začíná to kulturou. Pod praporem obrany kultury a obrany svobody, pod touto maskou pracuje přece nepřítel, pracuje kontrarevoluce, pracují zahraniční zpravodajské služby. Tím chtějí vyvolat takové nálady, aby s jejich pomocí dosáhly svých cílů.

Řekl bych, že u nás, když jde o masová shromáždění, nedochází k takové situaci, jaká byla u vás na studentském mítinku. Na studentském shromáždění se nikdo neodvážil přihlásit se o slovo s otevřeně antisovětskou rezolucí. Naopak, když přijdou s rezolucí, pak je ta rezoluce pro Sovětský svaz, pro svazek Polska se Sovětským svazem, pro socialismus. Takové rezoluce se u nás předkládají. Současně přirozemě velmi dobře víme, proč tomu tak je a kdo to inspiruje. Známe již řadu lidí. Je to naprosto známá taktika. Rád bych k tomu ještě něco řekl. Kdyby u nás někdy reakce zvítězila, pak by také nevystoupila rovnou s antisovětským heslem. Vždyť u nás by nebylo přijato takové heslo: Pryč od Sovětského svazu. To přece nepřátelé vědí. Už po 10 let takto nevystoupili. Jde o jiná hesla: Svoboda, socialismus, demokracie, demokratická práva! My - to jest ti, kteří tuto „velikou svobodu“ zastupují, si zajišťují bázi pro spojení se socialismem, jako že to strana nemůže. Vždyť jsou to hesla. To nejsou žádná tajemství. Pro to je možno uvést příklady, je k tomu možno uvést celé rozsáhlé dokumenty, dokumenty z oblasti strategie a taktiky psychologické války, dokumenty, tak jak byly v různých centrech zpracovány, mimo jiné pomocí americké agentury pro propagandistickou činnost - nebo jak se to jmenuje. Pro to je přece k dispozici dostatek profesorů, mezi jiným polského původu. O tom se přece píše velmi mnoho a velmi důkladně, jak je to třeba dělat. Mohu vám dát literaturu. V ní najdete všechno o tom, jak je třeba vystupovat.

Myslím, že situace u vás pokročila dále dopředu než u nás. Mám na mysli protisovětské rezoluce. U nás se prolisovětská hesla objevují jen na ilegálních letácích. A to všechno je tam násilně vnášeno původci těchto akcí. Je prostě nezbytný určitý obsah, a protože tento obsah je třeba zabezpečit, přijali jistá hesla: tu byl někdo ubitý, tam někoho usmrtili. Jsou uvedena různá jména. Všechno je arci vzato ze vzduchu, jen kvůli provokaci. Není to přece mládež, ale dělají to určití provokatéři. Pak se přirozeně vzedme vlna. Mládež myslí, že je to pravda, a jeden to vykládá druhému: on byl skutečně zabit. To bylo otevřeně řečeno. Ale o pozici obrany kultury nemluví nikdo. Vždyť pozice je vlastně jiná. Existuje jiná bojová pozice. O obranu kultury vůbec nejde. Jde o to, aby strana byla přinucena k ústupu, aby strana byla ochromena. Jak to, že musí strana - k tomu je tady přece vláda. O to přece stále jde.

Je jasné, že jsme reagovali okamžitě, na místě. Obdrželi jsme všeobecnou podporu dělnické třídy pro své stanovisko. Musili jsme a musíme to přirozeně podpořit. Musíme tento proces udržet v ruce, a strana požaduje dalekosáhlá opatření. To jsem musil říci, pokud jde o literáty a studenty.

Ale vaši českoslovenští spisovatelé, vaši studenti - loje přece obecný jev. Zde je potřeba jen uvést, co všechno je v prohlášeních, jaké jsou naše návrhy. Vždyť lu byly dokonce návrhy zaslat pozdravné telegramy vašim spisovatelům, protože zaujímají statečný postoj atd. To přirozeně působí. Jestliže je už teď jakž takž klid - není už tolik pobouření - tak ale zase církevní hierarchie vyhotovila dokumenty, teď má vystoupit episkopát, a to přece nelze připustit. Nelze přece připustit žádné akce, jejichž cílem je hanění. Nelze přece potvrzovat, že mají pravdu. Do této činnosti vstupují velmi rozličná centra. Jestliže u vás i u nás jde o stejné věci, je třeba si učinit jasno o tom, že do toho zasahují cizí tajné služby. To je přece zcela jasné, vždyť je to jejich práce. Chtějí vyostřit atmosféru a za určitých situací řídit a vést. Kromě ilegálních

center, zahraničních emigrantských center atd. jsou tu pak různí nacionalisticky naladěni jak polští, tak i čeští emigranti. U vás i u nás je země zcela otevřená pro nepřátelskou propagandu. Vysílač Svobodná Evropa a ostatní buržoazní vysílače to ovlivňují ze všech svých stanic. Vykánávají přirozeně vliv.

A dále: Uvnitř našich zemí existují určité reakční síly. Jestliže se řekne, že u vás a u nás neexistují antagonistické třídní rozpory, pak je to velmi zjednodušené pojetí. Nerad bych se zde o tomto tématu příliš šířil. Ale v podstatě vzato je přece toto hodnocení zjednodušující, nesprávné. Nelze přece říci, že prý nejsou žádné třídní protiklady a tedy vůbec žádné nebezpečí: existuje třídě uvědomělá dělnická třída, je zde rolnictvo, které stojí za námi, a inteligence je v podstatě také pro nás - takže vůbec žádný třídní nepřítel uvnitř země neexistuje. Tak to nelze hodnotit. Nemohu prohlásit, že bych s tím byl srozuměn. Musí se jít na podstatu věci, udělat účet z fakt a vidět, v jaké šíři se již boj rozvinul. Existuje přece celá řada rozličných úseků fronty. Mezi dvěma společenskými systémy se odehrává boj v mezinárodním měřítku. To je třeba přece vidět. Je třeba přece vidět, že my, socialisté, máme mladé společenské uspořádání, že mnozí u nás se narodili ještě ve starém systému, že jsou ještě zatíženi rozličným původem, tradicemi a že jsou zatíženi způsobem myšlení. Ale to všechno je přece třeba vidět. Je třeba přece vidět i působení církví, a u vás vliv katolické církve není takový. Ale nelze to přece tak úzce posuzovat, neboť věc je přece mnohem komplikovanější. Když o těchto problémech diskutujeme, naši členové, zde shromáždění „kolegové“ to přirozeně učiní, budeme o nich hovořit otevřeně, naprosto otevřeně. Už jsme s tím začali. Je to mimořádně významný problém. Co však říkáte vy?

K tomu, co zde již řekl soudruh Brežněv, bych mohl připojit ještě velké množství jiných citátů. Uvedl bych zde rád takovou věc: Váš kolega v ústředním výboru, rektor Karlovy univerzity v Praze, co ten řekl? Říká to velice zřetelně: Marxismus požaduje vědeckou... (Nerozuměl jsem tomu - tlumočnick.) To říká člen ústředního výboru, který vychovává mládež! To je přece známo, to je přece jasné, jaká je to výchova. Kdybych věřil tomu, co soudruh Dubček řekl o rozhovorech s mládeží a o další demokratizaci, o všech těchto věcech, když na to člověk pomyslí, a vy platíte studentům ještě odškodnění, víc než by bylo třeba! To by bylo možno mít s mnohem skrovnějšími prostředky. Rozumím těmto postupům velmi dobře. Dnes toto, zítra ono a potom zase něco jiného. Víme přesně, jak to bylo v Poznani, víme přesně, jak se zacházelo s komunisty v Budapešti! Podívejme se přece jen na Djakartu! Tam statisíce komunistů... A podívejme se také na Irák. Tam byla podobná historie. Podívejme se na Brazílii, jaké to tam bylo, když byl svržen prezident Goulart. Máme tam bezpartijního zpravodaje, není to komunista, ten to tam zcela přesně sledoval. Řekl: Teď jsem teprve pochopil, co je reakce. V jedné ruce drží nůž, v druhé... Myslím... tyto masové demonstrace... vidím, jak vypadá reakce. Soudruzi, nechápu: Můžeme na to všechno zapomenout? Jsme izolováni? Je vaše česká reakce humánnější než naše? My jako představitelé socialismu prokazujeme, co je humanismus. A nás všechny by rádi pověsili na suché větvi, a nejen pověsili.

Píší o nás verše, tihle reakcionáři, píší, že na nás čekají suché větve a oni čekají na tyto suché větve, aby je mohli použít. To se musí vědět. Musí se vidět třídní hledisko, soudruzi. Je to hluboké nedorozumění, jestliže chceme tuto situaci vyložit a přitom poukazovat na to, že zde začala nová etapa a že to jsou nové metody. V jakém světě žijeme? Jednou nastane nová etapa, jednou bude taková situace, že si to budeme moci dovolit a vyložíme tak široké a rozdílné názory. Lidé jsou různí. Všichni lidé nejsou stejní. Každý člověk je jedinečným člověkem a má také jedinečné smýšlení. Také mezi komunisty jsou rozdílní lidé. Ne všichni komunisté byli vytvořeni ze stejného druhu, ne každý smýšlí stejně. Existuje tedy rozdílný přístup. Ano, prosím, můžeš mi říci všechno, co chceš, zorganizujeme si každý za sebe setkání, řekněme ve Varšavě, v Drážďanech nebo v Hyde Parku nebo kdoví kde. Prosím, bavte se o tom, co vám slina na jazyk přinese. A kdy to bude? No jo, to se stane až pak, až socialistický systém zvítězí v boji dvou systémů a když si tento systém odnese vítězství. Pak nám taková reakce nebude hrozit. Pak bude také chování společnosti jiné. Ale ne dnes, soudruzi, ne dnes, kdy probíhá válka ve Vietnamu, kdy je taková napjatá mezinárodní situace.

Včera došlo přece k útoku na Jordánu a kdo ví, kde se to ještě rozhoří. Nevím, kdy dojde k události, která nás všechny přinutí zaujmout jiný postoj, použít jiná opatření. Pak zůstane propaganda jednou z forem, ale současně se budou již připravovat branné síly. Můžeme to snad vyloučit? Pokud by se to dalo vyloučit... Vycházíme z toho, že válka není nevyhnutelná, ale nikdy jsme neřekli, že válka nebude. To závisí na mnoha faktorech a jedním z nejdůležitějších faktorů je otázka naší jednoty. A to, co se děje u vás, neposiluje a nezvětšuje sílu socialismu. Objektivně to působí ve prospěch sil, které nekráčí ve stejné řadě s našimi socialistickými zeměmi. Dále říkáte, že nám a světu chcete dát příklad, vytvořit nový typ socialismu. Země jako Československo má silné tradice občanství, a proto prý musíte převzít celou buržoazní demokracii a dále ji rozšířit. A to má být nový typ socialismu! Ale soudruzi, tak to přece nemůže být. Mluvíte o studentech. Soudruhu Dubčeku, vy přeci víte, že jste se obrátil i na nás: „Převzmete tedy tento protest, až vám ho studenti přinesou, jinak to způsobí potíže nám i vám," jak jste řekl. Dozvíte se, že vaši spisovatelé, kteří napsali tuto protestní rezoluci a chtěli ji předat na naše velvyslanectví...²" již den předem Svobodná Evropa oznámila, že (oni) doručí tuto rezoluci. Zeptejte se, prosím, jistého dobrého komunisty, který nám představil Goldstuckera, zeptejte se ho, prosím, zda on to dal Svobodné Evropě nebo zda to byl někdo druhý, kdo o tom informoval Svobodnou Evropu; neboť nám to přišlo na naše velvyslanectví teprve příštího dne. Ale Svobodnou Evropou jsme již byli informováni. To ale znamená, že u vás sedí nejrůznější elementy, které provádějí špionáž. Mohl bych uvést ještě řadu dalších věcí. Taková je tedy situace.

Rád bych ještě něco řekl. Soudruhu Dubčeku, řekl jste nám, že u vás byli sesazeni komunisté a tajemníci. Kdybych neměl žádnou zkušenost ve stranické práci, pak by mě snad přesvědčilo, když se řekne: Před deseti léty byly volby a nyní se konají tajné volby a soudruzi sami od sebe odcházejí. Ale mě to nepřesvědčuje. Soudruhu Dubčeku, já vím, jak se to dělá. Sám jsem to prožil. Já jsem tyto lidi u nás bránil. U vás přece vznikla určitá situace. Promiňte, soudruzi, jestliže to musím říci: Vaše vedení a vaše vláda nemají, v podstatě vzato, nic v rukou. Vy neřídíte. Vy nevládnete. Řídí a vládne někdo jiný. Vy jste jen firma. Vy vlastně vůbec nemáte v rukou propagandu. Nemáte v rukou tisk, rozhlas a televizi. Všechno se dělá za vás. A jak se to dělá. Jen si to sami přečtete a pak zjistíte, jak nepřátelé pracují s pomocí těchto orgánů. Vznikla atmosféra teroru a strachu. Každý, kdo nesouhlasí, se bojí říci byť jediné slovo. Pak by už neměl možnost cokoli říci. Diktaturu má v rukou někdo druhý. Lidé mají strach. To je jedna věc. K tomu pak přistupuje skutečnost, že lidé pak často věří všemu tomu, co je důsledkem nepravd a lží. Nerad bych zde zkoumal, co bylo řečeno na adresu soudruha Novotného. To je vaše věc. Nerad bych zde hovořil o svých osobních vztazích k soudruhu Novotnému. Nerad bych k tomu vyjadřoval své osobní mínění, to je, jak se říká, vaše věc. Ale zahrnuje to i jednu základní otázku. Nemusím mnohdy se soudruhy souhlasit. Mohu mít jiné stanovisko. Mohu se přit. Avšak k otázce soudruha Novotného se přistoupilo takovým nesprávným způsobem, jaký si komunisté v žádném případě nemohou dovolit. To, co stálo v obvinění, nebylo dvojznačné. Mám zde doklady z tisku. V nich stojí, že Šejna měl mít dobré vztahy s Novotného synem. Bylo zde podsouváno, jako by tedy Novotný nesl odpovědnost za tohoto zrádce. Ať je Novotný, jaký chce. Mohou se mu vyčítat mnohé věci. Ale jedno mu vytýkat nemůžete, že by to byl člověk, který by nebyl oddán socialismu. Dějiny tuto otázku zodpoví.

Není možné připustit, že se k hodnocení komunisty přistupovalo neslouným způsobem. Samozřejmě, že byl blízký známý generála Šejny. Myslím, že se zde jedná o Novotného a ne o Lomského. Nevím to přesně. Neznám jeho životopis. Pokud jsou na shromáždění nadhozeny takové výtky, pokud zástupci mládeže dávají do rezoluce, co se má dít v armádě, pokud váš tisk a také vojenský tisk to uveřejňuje, pak to vede samozřejmě k rozkladu armády. Chtěl bych vám říci, že vám pravděpodobně ještě vůbec není jasné, co práce vám dá znovu stmelit stranu. Měsíce a snad i roky uplynou, než dáte stranu znovu do pořádku. Rozložit stranu je snadné. Ale znovu ji vybudovat a udělat z ní jednotný organizmus, to je vskutku těžké. Už jsme zde řekli dost. Rád bych pouze poukázal na to, co váš redaktor Weiner píše v Práci: „Je mnoho

čestných dělníků i ředitelů. Ale jsou i takoví, kteří zneužili důvěry, kteří se svou životní úrovní neliší od bývalých vlastníků továren a bývalých kapitalistů, kteří ale nemají takové schopnosti, jaké měli kapitalisté." - To je laciná demagogie. Ale současně je to velmi přitažlivé, i pro stranické organizace. Vždyť ředitel nebude samozřejmě pro všechny dobrý strýček. Někdy je to i špatný ředitel. A když je špatný, pak se mu to musí také říci. Pak je třeba pojmenovat jeho špatné vlastnosti. Ale nesmí se to zevšeobecňovat. Tak se o Šejnovi píše: Jak jsme na tom s tím přítelem dělnické třídy? Právě tak nazývají tohoto Šejnu. Říká se dokonce, že byl připraven v zájmu dělnické třídy nasadit armádu a sám se v tom angažovat. Ale kdo platil jeho výdaje? Kam vedla cesta tohoto člověka? Uprchl na Západ. - Dále tam stojí: „Nyní se dozvídáme, že se Šejna stal za podpory konzervativních elementů skutečným zrádcem a zlodějem." - Kdo jsou tyto konzervativní elementy? To je naprosto jasné. Výraz „konzervativní" je ještě příliš mírný. Je tím míněn Novotný. Jsou tím míněni všichni ti, které jste nyní sesadili z funkcí. To jsou ty konzervativní elementy, s jejichž podporou se vyšvihl takový Šejna. Podobnými citáty by se dala vyplnit celá kniha. Ukazují, že vznikla vážná situace.

Soudruhu Dubčeku, řekl jste, že jste chtěli vyčkat stranických konferencí. Nechtěli jste tyto lidi sesadit. Ale oni sami odstoupili. Udělali jste to dokonce sami, aniž byste vyčkali zasedání parlamentu. Přiměli jste Novotného, aby odstoupil. To je přece vaše dílo! Nač se tedy skrývat za rozhodnutí nižších orgánů? Příklady přece přicházejí seshora. Tisk přece požaduje vše to, co tam bylo napsáno - lidé mají odstoupit, musí se vytvořit nové praktiky, aby každý mohl včas odstoupit. Žádalo se, aby soudruzi odstoupili, a soudruzi odstupují. Ale jsou to přece známí lidé a jedná se o to, že se dali zastrašit. Mluvil jste s jedním tajemníkem, ale dělnická třída chce přece slyšet stranické vedení, chce přece slyšet, že ústřední výbor praští pěstí do stolu a řekne: Dost, vy kontrarevoluční nepřátelé! Už toho bylo dost! Protože se stalo to či ono, otočme kormidlo, jinak uslyšíte hlas naší dělnické třídy. Byl jsem u vás při 20. výročí, byli jsme na náměstí, soudruh Brežněv již odcestoval. Konala se velká manifestace. Po ní se zdrželo ještě velmi mnoho lidí. Aplaudovali, volali jméno s. Dubčeka a dalších soudruhů, i moje jméno volali. A jednou zaznělo: Ať žije soudruh Novotný! A přitom také tleskali. Viděl jsem to na vlastní oči, stejně jako ostatní soudruzi. Lidé tleskali soudruhu Novotnému. Cožpak ti všichni jsou nyní proti němu? Dovádíte věci ad absurdum, chcete-li tvrdit, že jeden jediný člověk je odpovědný za všechno, protože měl moc dirigovat vše podle svého, a že z toho povstal takový systém. - Ne, tak tomu nebylo! Mezi dělnickou třídou je hodně lidí, kteří s tím vůbec nesouhlasí, kterým se to nelíbí, kteří ale nic neříkají, protože mají strach. To znám. Jak je tomu u nás? Máme na jednotlivých katedrách varšavské univerzity stranické organizace vědeckých pracovníků, mládeže. Tyto stranické organizace jsou pasivní. Ptali jsme: Jak je to možné? - Docela jednoduše, protože je chytli pod krkem a pohrozili jim pěstí, protože je zastrašili, protože chytali vědce na ulici: Poslyš, koukej držet hubu, jinak nikam nedojdeš. Tři elegantně oblečení muži hrozili vědcům a li pak drželi ústa. I u vás mají lidé strach cokoli říci. Nemluvte tedy o demokracii! V tomto okamžiku nemáte žádnou demokracii! Teď má u vás navrch reakce a kontrarevoluce! Taková je situace! A vy to nechcete vidět! Soudruzi! Stojíte ještě před další otázkou, před národnostní otázkou. Ještě uvidíte, k čemu všemu dojde.

Nechci být špatným prorokem, ale vím, co to je, když se rozpoutá nacionalismus. Znáš tu cestu a vím, kam vede. Váš stát je přece ohrožen rozpadem, stojí před rozpadem jako stát. O tom jste nemluvili. Budete o tom mluvit na plenárním zasedání. Proč se o tom musí řečnit, proč vydávat deklarace o vedoucí úloze strany? Řekli jste, že se poradíte o tom, jak by se měla uskutečňovat vedoucí role strany. Co nového můžete objevit na tom, jak je možno uskutečňovat vedoucí úlohu strany? Existuje tak bohatá zkušenost, vaše vlastní zkušenost, zkušenosti jiných, cožpak chcete nyní objevit něco zcela nového? Anebo není třeba, abychom se o tom poradili dohromady? To se přece netýká jen vás, ale také nás. Mluvili jste hodně o hospodářských záležitostech. Pokusil jsem se tuto věc sledovat. Soudruh Kolder řekl např. na jednom shromáždění, že v ústředním výboru se začaly objevovat rozpory, když se přijímaly zásady nového ekonomického systému. Podle Koldera tehdy ty rozpory začaly. Víte, u nás už se stává zcela běžným

domnívat se, že každá z našich stran si vypracovává svůj systém podle vlastního dobrozdání, bez konzultací, bez vzájemné dohody, aniž bychom se pokusili se navzájem domluvit. Kam to může vést? Položili jsme si jako komunisté otázku, kam to vede. Vzniká tu přece paradox: imperialisté, kapitalistický svět se spojuje, získává na semknutosti a my, země Varšavské smlouvy, země Rady vzájemné hospodářské pomoci se od sebe vzdalujeme. A nikomu nepřijde na mysl, zda jsme se neměli vzájemně radit, když se tyto ekonomické systémy zaváděly. Zda jsme se neměli navzájem ptát: Jak je tomu u vás? Představujeme přece jednotu. Snad bychom mohli zavést jednotný systém. Jako kdyby suverenita každé země a každé strany spočívala v tom, že si každý dělá, co se mu líbí.

Holdně jsem o tom se s. Dubčekem rozmlouval. Co slyším dnes? Dnes jsem vyslechl: Na plénu projednáme tyto otázky a otázky ekonomického systému. Soudruzi! Říkám vám upřímně a rád bych to znovu zopakoval: Bez semknutí, bez integrace našeho hospodářství, bez společného obchodu neodstraní potíže žádný ze systémů, ani systém vašeho Šiká, jehož jsem onehdy nazval buržoazním ekonomem, kterých i my máme dost. Žádný z těchto systémů neodstraní potíže; nejedná se totiž o to, aby nějaká země vymýšlela systém, i kdyby byl v dnešní době správný, a to jsem vám řekl jménem naší strany při setkání u vás, nýbrž dnes může být tato otázka řešena jen v širokém měřítku, jen v co nejširší spolupráci. Řekl jsem to soudruhu Dubčekovi a právě vypracováváme dokument. Již dlouho se o tom bavíme se sovětskými soudruhy a vyměňujeme si názory. Také vám jsem řekl, že syrový návrh bude hotov v příštím týdnu. Chceme to ještě zkoordinovat a projednat s ostatními. Předložíme to snad ještě dalším soudruhům, snad napřed sovětským soudruhům a pak jako společný návrh ostatním. Ale tato otázka se musí vážně posoudit; jinak až uplynou tři nebo čtyři roky, budeme opět stát před tím, že tento systém nepřinesl žádné ovoce. Nemůže nést žádné ovoce; neboť vám se zdá, že to nové je to, co bude ve vaší ekonomice. Ale izolovaně se lo nedá realizovat. To půjde jen tehdy, když budeme společně obchodovat a zavádět socialistickou dělbu práce. To není vaše vnitřní záležitost! To se týká nás všech! To je záležitost našeho systému, našeho tábora! Jsme internacionalisty a nechceme, abychom se jen ústně přiznávali k internacionalismu, nýbrž chceme začít myslet a jednat jako komunisté a také se vzájemně kritizovat jako komunisté. Na tom není nic špatného! Když vás kritizují a vy mne ne, tak na lom není také nic špatného. Jen z kritiky vykristalizuje správné stanovisko. Myslím, že je ještě příliš brzo - je to sice také vaše záležitost, ale je pro vás příliš brzo, abyste učinili na plénu nějaké závěry o programu; neboť tato rozhodnutí by jistě nebyla dostatečně promyšlena. Ale to je jiná věc.

Za nezbytné považují následující: nemůžeme se zde rozejít bez výsledků. Musíme dospět k určitým rozhodnutím, k takovým závěrům, která budou pro naše vnitřní i vnější nepřátele, pro kontrarevoluci něco znamenat, k závěrům, v nichž bude zcela jasně řečeno, že kontrarevo-luce v Československu neprojde, že vedení československé strany a dělnická třída Československa to nepřipustí a že to nepřipustí také spojenci Československa, tj. li, kteří se zde shromáždili. Zdá se mi, že to je tím nejdůležitějším závěrem, který si z našeho dnešního setkání musíme odnést.

Jánoš Kádár:

Jsme potěšeni tím, že jsme se zde sešli k výměně názorů. Na několik okamžiků bych se rád vrátil k otázce ekonomické a politické spolupráce. V průběhu našeho předchozího ujednání jsme se sjednotili v tom, že zde budeme hovořit o hospodářské spolupráci. Myslíme, že to bude muset být bezpodmínečně rozšířeno a že se musí hovořit o politické a hospodářské spolupráci našich stran a zemí. I když zde tyto otázky dostatečně neprojednáme, mohli bychom se na základě již několikrát přijatých stanovisek dohodnout na tom, že jak o otázkách Varšavské smlouvy, tak i o otázkách RVHP a otázkách dvoustranné hospodářské a politické spolupráce bude třeba v budoucnu uspořádat jednu nebo dvě porady, tolik, kolik bude nezbytně nutné. Bylo by pravděpodobně správné, pokud se na tom dohodneme, aby se v nejbližší době sešli předsedové státních plánovacích komisí a též ministři obrany našich zemí. Až tito činitelé věci

odpovídajícím způsobem připraví, pak bychom se měli znovu sejít v tomto složení - tedy první tajemníci a ministerští předsedové, sjednotit se na společných stanoviscích a podniknout jisté kroky. Pak bychom tyto problémy předložili v odpovídající formě plenárnímu zasedání států Varšavské smlouvy a států RVHP a v souladu s úmluvou, a to i v případě nesouhlasu rumunských soudruhů, kteří zde nejsou, pokročili v jejich řešení. S ohledem na vnější hodnocení naší dnešní porady pokládáme za nezbytné, aby z ní bylo přijato komuniké. Při odsouhlasení textu by se muselo v první řadě vycházet z toho, že jsme si zde vyměnili informace, které zajímají všechny strany, a dohodli se na tom, že budeme jak v našem okruhu, tak i v rámci celého RVHP a Varšavské smlouvy dále rozvíjet ekonomickou a politickou spolupráci. Připojuji se k soudruhům, kteří zde již řekli, že jsme si - i když bychom to nemuseli nějak zdůrazňovat - vyměnili informace a názory na situaci v ČSSR, o níž se přece zajímá celý svět. Je-li to pro české soudruhy přijatelné, bylo by to účelné, neboť nám nikdo nebude věřit, že jsme se sešli a o těchto otázkách nehovořili. To bych rád řekl na úvod svého vystoupení.

Pak bych rád poznamenal, že se ústřední výbor MSDS, vláda MLR a naši pracující zabývali a zaměstnávali podle plánu svými normálními úkoly. Musím ale dodat, že počínaje politbyrem a ústředním výborem naší strany celá naše veřejnost již dva tři měsíce velmi intenzivně přemýšlí o situaci v Československu. To je také pochopitelné. U nás se lidé velmi zabývají situací, jež tam vznikla, a zabývají se také otázkou, co se z toho vyvine. Rád bych nyní přešel k tématu, o němž se zde hlavně vede řeč. Především bych chtěl jménem zde zastoupených soudruhů naší strany vyslovit poděkování za informaci, kterou s. Dubček podal, a za myšlenky, které zde předložil a jimiž se českoslovenští soudruzi zabývají. Považuji také za nutné zdůraznit, že jsme podobně jako s. Brežněv a s. Gomulka toho názoru, že události se dotýkají vnitřního života československé strany a že právo přijmout rozhodnutí přísluší československým soudruhům, že samozřejmě nemáme úmysl se vměšovat a dokonce to ani nemůžeme. Ale rád bych dodal, že jsme solidární s československou bratrskou stranou, s československým pracujícím lidem a věříme a přejeme si, aby velké a komplikované problémy, které jsou na pořadu dne, byly úspěšně vyřešeny, a sice způsobem, aby československá bratrská strana a Československá socialistická republika vyšly zoceleny z tohoto boje, z této situace... a situace, která tam nyní panuje, se může plným právem označit za kritickou. To je otázka, o níž si my, to jest pět sousedních zemí, musíme učinit jasnou představu.

Druhou stránkou věci je to, co naši českoslovenští soudruzi musí pochopit a přijmout, to je to, že naše strany a země se mimořádně zajímají o utváření a další vývoj československé situace a také o to, aby se otevřené otázky, které jsou na pořadu dne, rozhodly ve prospěch socialismu. To je zcela pochopitelné, je jasné, že je tomu tak, a je také jasné, proč je tomu tak. Především proto: Významné události, které se odehrávají v jakékoli socialistické zemi, a vnitřní situace ostatních socialistických zemí jsou v bezprostřední souvislosti. To se opět potvrdilo v této situaci. Druhý důvod, jak neustále říkáme ve svých slavnostních projevech a což nejsou prázdné fráze, nýbrž skutečnost, spočívá v tom, že máme nejen společné úspěchy, ale také společné starosti. Není třeba zvlášť objasňovat, proč tomu tak je; neboť členové strany, veřejné mínění v socialistických zemích kladou přece našim stranám otázky nezávisle na tom, co se děje v ostatních socialistických státech, a očekávají od nás odpověď na tyto otázky. Českoslovenští soudruzi to musí pochopit. Pokud zde často vášnivě, ale s tímž úmyslem nadhazujeme různé otázky, pak prosíme, abyste nás pochopili, že se zde sešli v pravém slova smyslu komunisté, soudruzi, spolubojovníci a spojenci. Tak jsme se zde sešli a mluvíme o našich společných záležitostech. Pro nás je mimořádně důležité, abychom v takové situaci obdrželi odpovídající informace, vysvětlení ke všem otázkám, a to nejsou požadavky vyplývající z nějakých neexistujících práv. Tyto požadavky vyplývají ze situace. Je nutné pochopit, jaká je skutečná situace v Československu, a to též proto, abychom si mohli učinit představu o tom, jaké jsou úvahy československého stranického vedení. To bezpodmínečně potřebujeme, protože říkáme, že jsme solidární s vámi. Je tomu skutečně tak. Jsme o tom vážně přesvědčeni a říkáme, že se musíme semknout, musíme se vzájemně podporovat a spolupracovat.

Samozřejmě k tomu potřebujeme velmi přesné informace o tom, v čem si navzájem máme a musíme pomoci, protože je jinak velmi obtížné, aby naše strany učinily odpovídající rozhodnutí. Vysvětlení a informace potřebujeme také proto, protože máme také určité závazky vůči svým členům strany, vůči veřejnému mínění v našich zemích, které musíme informovat. Pouze pokud obdržíme od českých soudruhů vysvětlení a informace, budeme moci informovat o situaci, která tam panuje. Pokud neobdržíme žádné informace, budeme přesto muset dát nějakou informaci svým soudruhům, pak budeme muset, soudruzi, informovat na základě našich vlastních závěrů a snad se neshodneme s vámi, s československými představami.

Rád bych hovořil k některým otázkám, např. k několika otázkám obecné povahy. Soudruh Gomutka se zde již této skutečnosti dotkl a já se k tomu připojuji, že totiž existují určité historické zkušenosti bezprostředního charakteru, které se týkají v první řadě záležitostí Maďarska a Polska, kde se již před několika lety odehrály podobné události. Domníváme se, že je to naše společná zkušenost, již musíme všichni využít. Přirozeně k tomu vždy dodáváme - i u nás, v nejužším kruhu, když o tom hovoříme v politbyru, že tu existují velké rozdíly. Ale současně nelze popírat, že je tu mnoho podobných rysů. Musím otevřeně říci, soudruzi, že je třeba chápat, že současná situace v Československé socialistické republice, v bratrské československé straně je velmi složitá. Víme také, že se tam odehrává a děje nejen to, na čem se ústřední výbor nebo soudruh Dubček se svými soudruhy usnesou, neboť i jiné síly tam přijímají rozhodnutí, a pro nás je velmi důležité, abychom na základě zhodnocení situace mohli odlišit jedno od druhého. Bylo zde již použito slovo „kontrarevoluce v Československu“. I my jsme o tom hovořili. Nemohu vyjádřit své mínění oficiálně jménem politbyra a ústředního výboru naší strany, protože jsme ještě neučinili k situaci v Československu žádné závěry, ale máme informace, několikrát jsme si vyměnili názory a to, co zde říkáme, vyjadřuje mínění našeho ústředního výboru a politbyra. Myslím, že o tom, co se dnes děje v Československu, vědí nejlépe českoslovenští soudruzi. Ale proces, který sledujeme, to, co vidíme a slyšíme, a to, co dnes ještě nevidíme - dovoluňte mi to objasnit - tento proces je nanejvýš podobný prologu maďarské kontrarevoluce v období, kdy ještě nebyla kontrarevolucí. Znamená to, že jde o proces, který se odehrával od února 1956 až do konce října. Prosíme vás, abyste se nad tím zamyslili. Rád bych ještě něco řekl zvláště k lidem, které jsme tu uvedli jmény a kteří se na těchto událostech podílejí. Smrkovský, Šik, Goldstücker a jiní zde byli různým způsobem charakterizováni. Soudruh Dubček vám dal jedno ohodnocení a z naší strany vám bylo dáno jiné. Zdá se mi, že náš úkol nespočívá v tom, abychom zde, tak říkajíc, prováděli politické kádrování takových lidí, jako je Smrkovský atd. Rád bych československým soudruhům připomenul důležitou zkušenost z doby maďarské kontrarevoluce. U nás v Maďarsku, soudruzi, až do 23. října nevystupovaly otevřeně žádné kontrarevoluční živly. Ti, co vystupovali, to byli zcela jiní lidé. Byli to členové strany a politikové, straníční funkcionáři a lidé působící v nejrůznějších oborech. A ústřední heslo bylo - promiňte mi, prosím — stejné jako to, co u vás všichni hlásají. Hlavní heslo znělo: „Za splnění a uskutečnění linie XX. sjezdu KSSS.“ Tak tomu bylo až do večera 23. října. To je třeba vzít v úvahu. Můžete položit otázku: A jací lidé to tam vlastně vystupují? Mohu vám otevřeně říci, že jsou to lidé, kteří jsou jednoduše pomýleni, které s sebou stáhla nějaká vlna, nějaká nesmyslná vlna, lidé, kteří vidí nějaká strašidla. Ujišťuji vás, že tyto lidé, aniž by měli nepřátelské úmysly, působí velkou škodu. Takoví lidé mohou v těchto situacích způsobit větší škodu než veřejně vystupující a vyhlášené antikomunistické živly, protože tyto antikomunistické živly v takových situacích nemohou otevřeně vystupovat. Prosím, abyste se nad tím zamyslili a se vši vážností se to snažili pochopit, neboť takoví lidé, o nichž si osobně myslím, že nejsou nepřáteli socialismu, a kteří si snad opravdu myslí, že stojí na straně socialismu, dělají ve skutečnosti pravý opak.

Rád bych to ještě jednou podtrhl a prosím vás, abyste to vážně prozkoumali. V maďarské kontrarevoluci hrál Imre Nagy velkou úlohu. Přežkoumali jsme celý život tohoto člověka a důvěrně jsme se s jeho životem seznámili. Tento člověk nebyl žádným agentem, nebyl žádným kontrarevolucionářem v tom smyslu, že by se rozhodl odstranit v Maďarsku socialismus. Od

roku 1922 byl členem strany. Žil v Sovětském svazu a krátký čas byl v sovětské armádě. Měl ale zvláštní způsob myšlení. Byl bezzásadový a tak se stal vůdcem skupin, které chtěly uskutečnit požadavky třídního nepřítele. Nepřítelem se stal teprve 25. nebo 26. října 1956, kdy ho již logika boje zanesla do druhého, do nepřátelského tábora a on už neviděl cestu zpět. Neříkám to proto, abych nyní přirovnával někoho z československých soudruhů k Imre Nagyovi. Ale tyto události mohou z každého z vás udělat Imre Nagye. Ani jsme to tehdy ještě nedokázali tak ohodnotit. Ale všichni, kteří tehdy byli odhaleni jako nepřátelé, museli být odstraněni. Nezávisle na svých původních úmyslech se stali nepřáteli socialismu. Rád bych se dotkl ještě další otázky. Mluvíme teď o vedoucí úloze strany v dané situaci. O tomto problému jsem již mluvil se s. Dubčekem při našem posledním neformálním setkání. I tato otázka má svůj vlastní mechanismus. Strana nemůže vést, pokud ústřední výbor neplní svou roli. Pokud není jednotný a pevný ústřední výbor, pak není možné vedení. Leninská strana má takové vedení. Pokud není takové vedení, pak vzniká celá řada velmi vážných chyb a strana může být rozbita. V praxi potom vznikají stovky stran, ale žádná z nich není jednotnou stranou. Nadto je tomu v Československu tak, že se mluví o kolektivním vedení. To je mimořádně důležité a také správné. Ale přitom je nutné respektovat to, že členové ústředního výboru nemohou věčně zasedat. Jde přece o stovky lidí. Jen těžko si lze představit boj, není-li žádné politbyro nebo předsednictvo, které řídí a usměrňuje práci strany, které má nějakým způsobem záležitosti v rukou. Abyste mně špatně nerozuměli, chtěl bych říci, že vás nechci těmito slovy napadat ani vám nechceme diktovat naše názory a zkušenosti. Ale je třeba mít platformu. V dané situaci je zapotřebí jednotný ústřední výbor a jednotné předsednictvo. Jinak nemůže strana za této situace v ČSSR vést.

Rád bych zde ještě použil jeden výraz, i když je možné, že není pro vaši situaci ani příhodný, ani použitelný. Označili jsme svůj boj jako boj na dvou frontách. Nenecháváme jen tak projít kolem našich uší, když soudruh Dubček říká, že jde o strnulost a že je třeba bojovat proti soudruhům, kteří couvají anebo nejsou schopni vést, mají špatné návyky atd. Ne, musíme bojovat také proti druhé straně. Proto jsme vždycky označovali svůj boj jako boj na dvou frontách. Uvádím to jen jako příklad, jak my to chápeme, abyste na to pamatovali i vy ve svém postavení v současné situaci.

i..ý

Rád bych svou řeč zakončil následující myšlenkou: Milí soudruzi, dali jsme všem bratrským stranám velmi mnoho materiálu a poprosili je: Soudruzi, berte naše zkušenosti z kontra-revoluce velmi vážně: neboť jsme za ně zaplatili svou krví! Věřte nám, nedokázali bychom si v roce 1949 nebo 1950 nikdy představit, že v roce 1956 by mohla být v Maďarsku kontra-revoluce. Nyní jsme se z této skutečnosti historicky poučili a toto poučení musí být bráno velmi, velmi vážně. Vedou nás skutečně nejlepší úmysly. Rádi bychom vám byli ku pomoci, samozřejmě pouze v takové podobě, kterou považujete za správnou. Jiným způsobem neumíme pomoci. Mnohokrát děkuji!

Walter Ulbricht:

... Náš ústřední výbor, dělnická třída a pracující jsou velmi znepokojeni vývojem v naší bratrské zemi, Československé socialistické republice. Jsme ve zvláštním postavení, protože západoněmecké tiskové monopoly využívají událostí v Československu ke stupňování psychologické války a vedou dnem i nocí kampaň, aby využily určitých procesů v Československu k rozložení socialistických zemí. Mezi námi a našimi českými přáteli nebyly nikdy žádné rozpory. Ale nyní, poprvé za celou historii od roku 1945 je skutečností, že české noviny a rozhlasové stanice začínají vést polemiku proti NDR.

Pražský redaktor českého rozhlasu vystoupí a veřejně prohlásí, že tisk NDR informuje o událostech v Československu nesprávně, a to z evidentních politických důvodů, že se totiž NDR obává, aby přesné zpravodajství nemělo jisté důsledky v NDR. Ale, milí soudruzi, nejsme přece pod cenzurou nějakého pražského orgánu. Začnou-li soudruzi vykonávat cenzuru nad Neues Deutschland, co z toho vzejde? Mlčeli jsme.

Ale prosím soudruhy, aby pochopili: Každé ráno a každý večer je předávána tato zpráva: Neues Deutschland, tisk NDR informují falešně o Československu. Tak to jde od rána do večera. To patří k psychologické válce, to je zcela normální, ale proč se dávají protivníkovi zbraně? V mládežnickém časopise Mladá fronta se zabývají s. Honeckerem.²⁷ Pod nadpisem Úvahy po Budapešti se tam vykládá, že se redaktor těchto českých novin bavil s kolegou z kapitalistického západního tisku, s nímž diskutoval o této věci: Také oni to označili za velmi tvrdé..., které byly předneseny na konzultativní schůzce. Nuže spojencem tedy není SED, nýbrž novináři kapitalistického tisku! A pak se zdůvodňuje, proč s Honeckerem nesouhlasí. Říkají: odvažují se revidovat Marxe ne proto, že ho prohlašují za příliš starého. Ale skutečností je, že v jeho době komunistické hnutí neexistovalo v tak velkém rozsahu. Tedy z tohoto důvodu je možné se nyní zříci marxismu.

A pak se řekne: jistá nacionalizace komunistického hnutí není pak podle mého názoru žádný objev buržoazní ideologie, nýbrž objektivní realita. Ale o nacionalizaci komunistického hnutí jako objektivní realitě, ne výrazu buržoazní ideologie, se zde nebavíme. To znamená, probíhá výměna názorů... S. Brežněv již citoval, co řekl Smrkovský v Nordwestdeutscher Rundfunk o tom, že nyní v Československu nastává vyšší stupeň socialismu, který bude příkladem pro další socialistické země. Nuže, soudruzi, ale nejen to. Vměšování do vnitřních záležitostí NDR jde ještě dále. Zahraniční zpravodaj ČTK informuje o sociálně demokratickém sjezdu.²⁸ Konečně pochopil, proč SPD v posledních letech jednala tak a ne jinak. Nuže zpravodaj ČTK souhlasí s politikou SPD posledních let. Pak jde ještě dále: A nyní udělala SPD odvážný krok. Cituji doslova: „Odvážný krok se nazývá účast SPD na vládě, která je vedena starým politickým protivníkem.“ Brandt tedy učinil odvážný krok, když vstoupil do vlády Strauss/Kiesinger. To sděluje o sjezdu SPD ČTK jako obzvláště moudré soudy. Ano, milí soudruzi, co lze k tomu ještě říci? To není už pouze maloburžoazní ideologie, to už je přímá propagace ideologie zápa-doněmeckého imperialismu, nic jiného. Nuže, až dosud jsme na všechny tyto věci neodpovídali. Ale říkám zcela otevřeně, půjde-li to tak dále, budeme nuceni odpovědět, nemůžeme dále mlčet. Tak tedy, buď si udělají soudruzi v Praze ve svých redakcích a rozhlasových stanicích pořádek, nebo dojde na otevřené zpravodajství, aby se čelilo propagandě protivníka. Vždyť my přece musíme čelit nepřátelským argumentům, neboť velká část obyvatelstva poslouchá i nepřátelské rozhlasové stanice.

A nyní k samotné situaci v Československu: zdá se mi, že první otázkou je analýza dosavadního vývoje a současné situace. Plně souhlasím s výkladem, předneseným soudruhem Brežněvem, a rád bych požádal soudruha Dubčeka a české soudruhy, abych mohl připojit ještě několik otázek k úvaze. Soudruh Dubček řekl, že po vítězství socialistického společenského uspořádání se vytvořily nové podmínky a z těchto nových podmínek vyplývají opatření, která oni, tj. ústřední výbor, v lednu a potom prováděli a provádějí. Řekl, že bychom měli brát ohled na to, že to vše se odehrálo během dvou až tří měsíců. Ale kdopak vás k tomu nutil, abyste všechna tato opatření provedli během dvou až tří měsíců - sesazovali tajemníky, sesazovali ministry atd? Kdopak vás k tomu přinutil? Kdo přece? Kdopak? Nikdo. Skupina intelektuálů. Ano, kdo že vás přinutil, abyste to tak provedli za několik měsíců, abyste fakticky zbavili platnosti stanovy strany a abyste bez ohledu na stanovy strany změnilí vedení na všech úrovních.

Nejde přece vytvořit takovou atmosféru, že se říká: Vše, co bylo dosud, bylo nesprávné. Posílají mládež na schůzce okresních a krajských vedení a ta se tam stará o to, aby byla vytvořena atmosféra. Tak se přece nedá provádět žádná stranická práce. Cožpak jste nemohli vyčkat, až se budou konat konference s řádně zvolenými delegáty, které tak jako tak musíte nyní provést? Konáte přece konference se zvolenými delegáty. Proč musíte dva nebo tři týdny před vašimi řádnými, podle stanov uspořádanými konferencemi delegátů odvolávat tajemníky? Proč? Nebyl žádný důvod porušovat stranické stanovy, vůbec žádný důvod. Proč musí být zaváděn takový - řekl bych - protistátní pořádek, že pracovníci mimisterstva rozhodují - to znamená samosprávu v mnohých různých resortech, že nesouhlasí s ministrem. Odborářští tajemníci jsou náhle nahrazováni - bez odborářského sjezdu! Proč to musíte dělat? Nemůžete řádně, podle

zákonů vnitrostranické demokracie a zákonů vnitrostranického pořádku připravit v odborech odborářský sjezd a pak vyměnit vedení tak, jak to považujete za nutné?

Znám příčiny, proč se tak stalo, a rád bych k těmto příčinám něco řekl: výchozí bod opatření, která byla prováděna, a konfliktů, které se odehrávají, není tedy skutečnost, že po vítězství socialismu začala nová etapa; vždyť již ve vašich usneseních z r. 1960 je řečeno, že socialismus zvítězil a že připravujete přechod ke komunismu. To stojí v usnesení sjezdu z r. 1960. [!] Vidíte a právě tam se nachází vaše bolavé místo.

Chci vám říci toto: Tyto vaše potíže jsou zčásti teoretické povahy. Kdyby vaši odborníci z praxe rozhodli o ekonomické reformě, mnohé by se nestalo. Ale protože jste předali část otázek ekonomické reformy Sikovu Institutu, došlo k tomu. Šik vychází především ze západní propagandy. Chtěl by dosáhnout, aby bylo Československo bráno na Západě jako země ekonomické reformy. Byl pro socialistické tržní hospodářství a přenesl své experimenty s tržním hospodářstvím na papír. Ale v praxi vůbec nic reálného neučinil, pouze popletl lidi. To je vše. Víme, jaké příčiny jsou za těmito potížemi. Chtěl bych říci, že několik skupin intelektuálů, např. Goldstucker a jiní, nyní využívá těchto příčin - např. používání nesprávných administrativních metod. Pod heslem „absolutní svobody“ vytáhly do boje, aby to využily.

Řeknu vám zcela otevřeně: když jste od r. 1948 do r. 1967 urychlovali vývoj za pomoci administrativních opatření, museli jste nakonec přijmout opatření, abyste to korigovali. Museli jste korigovat váš poměr ke stranám bloku a museli jste korigovat celé množství dalších věcí, to bylo nevyhnutelné. Ale nyní to není korigováno normálním způsobem podle zásad politiky marxisticko-leninské strany, nýbrž to probíhá pod heslem absolutní svobody, přechodu od diktatury ke svobodě atd. Ale, milí přátelé, nejste přece v Evropě sami. Máte na západní hranici německý imperialismus. Z absolutní svobody pro vás vyplývají nějaké potíže. Protivník vede psychologickou válku. Vyhlášovat za tohoto okamžiku absolutní svobodu vás přijde draho! Správná cesta by proto spočívala v tom, aby tyto změny byly prováděny v souladu se zásadami marxismu-leninismu a stranických stanov. Jsem také toho názoru, že jste museli na této cestě odstranit celou řadu funkcionářů. Jsem o tom také přesvědčen. Ale nikoli způsobem, jak se to teď dělalo, ne takovým způsobem! Transformace u vás i kádrové změny byly podle mě nevyhnutelné, ale nikoli v té podobě, jak se to teď dělá. A právě z toho musíte vyvodit poučení. Nyní vznikla taková situace a prosím české a slovenské soudruhy, aby to chápali.

S. Brežněv má naprostou pravdu, když říká, že armáda není dnes bojeschopná. Bojeschopnost armády se musí obnovit, musí se často mluvit k mládeži. Milý soudruhu Dubčeku, dobře rozumíme, že to vše, co se nakupilo za posledních pět či osm let, nemůžete napravit ve čtyřech týdnech. To nemůžete za čtyři týdny napravit. Ale musíte říci mládeži pravdu. A pravda spočívá v tom, že mládež musí dobře pracovat, že se mládež musí dobře učit, že si má vyslechnout i kvákání Goldstuckera aj. Když řeknete pravdu, pak to také půjde. Česká a slovenská mládež není přece špatná. Není žádný objektivní důvod k tomu, aby se děly tyto události. Když věříte, že se s mládeží lépe srovnáte, když svaz mládeže rozdělíte do pěti svazů, pak je to omyl, neboť pak se věc jedinečně komplikuje, jinak vůbec nic. Rozštěpení svazu mládeže nemůže nikdy vést k pozitivnímu výsledku. Tím dosáhnete jen jednoho, že se potíže a problémy nevidí tak koncentrovaně, nýbrž rozděleně do pěti svazů. Nu dobrá, co z toho má vzejít? Nic z toho nevzejde. Studentský svaz, k čemu by nám byl dobrý? Co by vám však pomohlo? Skutečná univerzitní reforma, pravá socialistická univerzitní reforma s vědeckou diskusí o problémech, na níž by se zúčastnili také studenti. Tím se studenti zaměstnají. Podívejte, i my máme přece takové problémy přechodné etapy, na univerzitách je ještě dost chyb. Ale nyní děláme druhou univerzitní reformu. Jak to postupuje? Strana, svaz mládeže, profesori a studenti vypracovávají společně nové učební plány a studenti současně studují, co odpovídá světové úrovni, a v tomto směru se musí nyní změnit vyučování. Tak se na tom studenti podílejí.

V situaci, kdy máme všichni zájem na tom, aby socialistický tábor a státy Varšavské smlouvy vystupovaly jednotně, kdy se americký imperialismus ocitl se svou globální strategií v obtížné situaci, právě v takové situaci začínáte diskriminovat svou vlastní stranu, dodáváte protivníkovi materiál pro kampaně proti socialistickým zemím a západoněmecký imperialismus to samozřejmě využívá a vede masivní kampaň. Podívejte se, soudruhu Dubčeku, snad nepřesunu vinu na vedení v tom složení, jak je nyní zvoleno. Řeknu vám otevřeně, že tento vývoj probíhá již po šest či sedm let. Již před pěti léty napsal západní kapitalistický tisk, že Československo představuje ten nejvhodnější bod k rozložení socialistického tábora. Proč? Protože u vás jsou mezi inteligencí - teď mluvím o spisovatelích a umělcích - nejsilnější pro-západně orientované síly. Možná, že tomu sovětští a další soudruzi ne zcela porozumí - vždyť by tomu tak mělo být vlastně přece u nás, protože u nás ideologie působí nejsilněji, neboť jsme stále ještě rozdělenou zemí. Ale je dějinnou zvláštností, že západní vliv je nejsilnější v Československu. A proč? Protože tam po deset let nevedli žádný ideologický boj, žádný systematický ideologický boj po celých deset let. To je skutečnost. Teď to všechno vychází najevo, teď se to všechno dozvídáme černě na bílém. Dříve se to tajilo. Došlo tu přece k diskusi o Kafkovi, pak o jiných otázkách. Zakrývalo se to ještě demokracií, humanismem. Teď jsou věci jasné, teď se to vše nakupilo. Je to ale výsledek vývoje za pět až osm let. A nyní bychom si měli konečně, soudruzi, mezi sebou zcela otevřeně pohovořit. Je samozřejmé, že Novotný jako první tajemník nese za těch pět až osm let vysokou odpovědnost, ale Novotný přece nebyl po celou tu dobu jediným členem ústředního výboru. V ústředním výboru a ve vedení strany byli přece vedle Novotného a několika dalších ještě jiní soudruzi. Tedy, soudruzi, co pokládám za nezbytné? Považuji za nezbytné, abyste před vaši stranu předstoupili se skutečně marxisticko-leninskou analýzou situace a vývojových tendencí- ne před nás zde, ale před vaši vlastní stranu. Poukažte na souvislosti a vysvětlete, jak se to všechno udalo, které specifické historické podmínky byly tomuto vývoji nápomocny. Pak budete snadněji izolovat kontrarevoluční živly. Protože právě v tom je umění. Umění spočívá v tom, aby kontrarevoluční síly byly izolovány a aby byl veden ideologický boj proti revizionistům, kteří teď propagují „nový socialismus“, „socialismus podle československého patentu“ a říkají: to je model, který bude ve všech socialistických zemích sloužit jako vzor, jak o tom psal Smrkovský a někteří další. Musíme rovněž přesně zhodnotit taktiku protivníka. Protivník se poučil z událostí v Maďarsku a Polsku. Nepostupuje tentokrát tak frontálně a hrubě, jak to činil v Maďarsku. Nyní už to nedělá, nýbrž říká, že tentokrát se věc proti Československu musí dělat obezřetně a s delší perspektivou.

Noviny Springerova koncernu Die Welt píší v dnešním čísle pod titulkem Modelový případ Praha o taktice toto: „Jestliže však má Pražské jaro vyzářovat na východ, tak je k tomu zapotřebí nanejvýš obezřetného a ukázněného postupu. Reformátoři kolem Dubčeka a jejich stoupců to správně pochopili. A právě v tom je důvod k naději, že průlom k větší svobodě tak, jak se v těchto dnech podařil v Československu, potrvá a bude dále působit.“ Tedy „průlom k větší svobodě“ pro měšťacké elementy se podařil, ale je třeba být opatrný a rozvíjet taktiku krok za krokem. Musíme vidět, že tato prozápadní orientace části inteligence má hlubší kořeny. - Soudruhu Gomulko, momentálně mám slovo já! - Dobře víme, že tyto maloměšťácké ideologie atd. mají hlubší kořeny. Máme zprávy o vědeckých setkáních odborníků z Československa a západoněmecké Spolkové republiky, např. o rokováních historiků, na nichž západní Němci zastávali zcela drze své staré fašistické stanovisko a čeští historikové to všechno přijímali jako nějaký spolek prostáčeků. Soudruzi! Naši soudruzi se za Čechy styděli. Jak jen je možné se takto zachovat vůči vystoupení západo-německých živlů. Ale to je výsledek výchovy na univerzitách. Je to rozsáhlý ideologický proces a je nám jasné, že s tím budete mít řadu let práci, než se dopracujete k opravdové vysokoškolské reformě, protože takovou reformu dosud nemáte. Proto studenti v současné době protestují a vyjadřují se o tom tak, jak tomu rozumějí. Podívejte se, ve vašem stranickém vedení se přece musí sjednat pořádek v tom, kdo může psát do kapitalistických novin a kdo ne.

Oldřich Černík:

Volal jsem do Československa a hovořil jsem se soudruhem Kouckým, tajemníkem ÚV strany. Sdělil mi, že dostávají neustále informace od západních agentur, že v Drážďanech probíhá konference, které se účastní delegace Československa pod vedením Dubčeka. U nás docházejí na ústřední výbor z nejrůznějších míst telefonické dotazy, zdali tam soudruzi přece jen odletěli, jestli se porada koná či nikoli. Koucký sdělil, že by bylo třeba vydat krátké sdělení, že jsme skutečně do Drážďan odletěli, aniž by se cokoli říkalo o obsahu cesty. Prosím o prominutí, že jsem přerušil jednání, ale pokládal jsem za nutné to zde oznámit, protože čas běží. Jiné agentury vydávají sdělení a my se pak ocitáme pozadu a potom mohou doma v našich zemích vznikat pochybnosti a otázky: Co se to teď děje, proč odletěli, co je to za poradu? A protože všechny západní agentury průběžně vydávají zprávy, že zde v Drážďanech probíhá porada, zveřejnili naši soudruzi doma krátké sdělení. Prosím o prominutí, že jsem soudruha Ulbrichta přerušil v jeho vystoupení. Soudruzi vydali toto sdělení. My jsme se nakonec dohodli, že bude vydáno komuniké.

Walter Ulbricht:

Vydala ČTK takovou zprávu, že nějaká delegace odletěla do Drážďan?

Alexander Dubček:

Chtěli bychom si to nechat potvrdit. Nevěděli jsme přesně, co se doma děje. Teprve teď jsme telefonovali a při té příležitosti soudruh Koucký řekl, že to zveřejnili, protože západní agentury podávaly již dlouho zprávy o našem zdejším rokování. Jen to jsem zde chtěl říci, abyste to, soudruzi, věděli. [...]"

Walter Ulbricht:

... Je nutné, má-li být u vás nastolen pořádek: Kdo může psát do kapitalistického tisku. To znamená, že mu napřed bude vydáno povolení. Jinak nastane taková situace: čeští soudruzi nebo spisovatelé píšou do západoněmeckého kapitalistického tisku, články jsou šířeny do NDR. Dosud jsme na to neodpovídali. Nemůžeme však dále mlčet a jsme toho mínění, že vedení komunistické strany si má udělat u sebe pořádek, aby nikdo nesměl psát do západního tisku bez povolení. Jinak dojde mezi námi k polemikám.

Někteří studenti, když se s nimi hovořilo o tom, co se stalo v Praze, nám řekli: My na takové věci nemáme vůbec čas. Musíme provést naši univerzitní reformu. Chceme se přece něco naučit. Ale u vás stojí studenti na ulici nebo organizují kontrarevoluci v posluchárnách. V tom je ten rozdíl. Jde o správné vedení mládeže, které se musí řídit zásadou, že se jí říká, že se něčemu musí naučit. Řeknu vám zcela otevřeně, že podle naší zkušenosti jdou věci nejnadhěji, když se dobře provádí odborné vzdělání a v jeho průběhu se vede dobrá ideologická práce. Pak to jde velmi snadno. Ale když se odborné vzdělání zanedbává, pak to dopadne vždycky špatně. Když se to u studentů zanedbává nebo když staří profesori přednášejí tytéž přednášky jako před deseti lety, pak se není čemu divit, když mládež přechází do opozice, pak přece musí dělat opozici. Zdá se mi, že soudruzi mohou tyto otázky úspěšně zvládnout, jestliže otevřeně prohlásí, jaká nebezpečí hrozí, a jestliže budou mít také odvahu říci, že u vás existují kontarevoluční síly ovlivňované ze Západu, které se snaží provádět své dílo, mezitím co je třeba řešit problémy přechodného období. Nyní před námi slojí otázka: Jak zde dospět k závěru? - Nejlepší bude, když vypracujeme společné komuniké, do něhož napíšeme maximum pravdy, na němž jsou čeští soudruzi s to se zde s námi dohodnout. Je jasné, že nyní se ví, že se tato porada konala. Za takových okolností se již světová veřejnost nedá odbýt několika obecnými poznámkami, ale nyní je třeba vypracovat komuniké, které bude mít věcný obsah, zodpo-

ví jednotlivé otázky, jimiž jsme se zabývali. Přejeme soudruhu Dubčekovi a českým a slovenským soudruhům hodně úspěchů při plnění těchto úkolů a především hodně odvahy.

Stanko Todorov:

Jménem ústředního výboru Bulharské komunistické strany bych rád vyjádřil stranickému a vládnímu vedení NDR a především s. Ulbrichtovi naši velkou vděčnost za pohostinnost a dobré podmínky, které nám jako hostitelé tohoto setkání vytvořili. Vyslovujeme též velkou vděčnost bratrským stranám, které projevíly iniciativu ke svolání současné schůzky. Vyjadřujeme náš plný souhlas s argumenty a výkladem s. Brežněva a také dalších soudruhů, kteří zde mluvili v souvislosti se situací v Československu. Otázka, kterou nyní projednáváme, se týká skutečných starostí jedné bratrské strany v mezinárodním pohledu. Ale je to i otázka, která se týká nás všech. Rád bych podtrhl, že vedení BKS a její lidová vláda chovají vůči KSČ a ČSSR velkou vážnost. S ČSSR nás spojují přátelské a trvalé svazky. Vyjadřujeme proto naši úctu a důvěru vedení KSČ v čele se s. Dubčekem. Vše, co chceme sdělit zde na tomto setkání, bude zaměřeno na to, aby se upevnila naše bratrská mezinárodní solidarita. Všem nám je jasné, že události v Československu nemají jen vnitřní význam pro ČSSR, nýbrž také mezinárodní význam. Tyto události se nedotýkají jen KSČ, nýbrž všech bratrských stran a zemí. Neboť naše věc je společnou věcí. Naše ideologie je společnou ideologií. Naše cíle jsou totožné. Jsme přesvědčeni o dobré vůli a dobrých úmyslech československého vedení v čele se s. Dubčekem. Ale situace je bohužel mnohem komplikovanější a velmi nebezpečná. Rád bych zde zcela otevřeně řekl, že funkcionáři strany a vůbec všichni bulharští komunisté jsou velmi znepokojeni některými událostmi a věcmi, které se odehrály v posledních dnech a týdnech v československém životě.

Komunisté v Bulharsku jsou zneklidněni skutečností, že tak silná strana, jako je československá, je tak nedobrým způsobem a v takové míře napadána nezdravými živly. Bulharští komunisté se ptají, proč vedoucí strana dělnické třídy neodpověděla v pravý čas náležitým způsobem na položené otázky. Místo toho jsou stanoviska k velkým a principiálním otázkám nahrazována živelnými postupy a způsoby, z nichž některé vedou k deformaci marxisticko-leninské praxe. Principiální stanoviska o výstavbě socialismu, jakož i v oblasti politiky a vztahů mezi stranami [NF] jsou interpretována novým způsobem, a tím dochází k oslabování úlohy komunistické strany při výstavbě socialistické společnosti. Rozliční lidé si pohrávají s mládeží a zneužívají ji. Kritika chyb, kterých se strana dopustila, se mění ve znehodnocení a negaci dvacetiletých výdobytků Československé republiky. Je nanejvýš patrné, že pozice některých nezdravých sil v ČSSR, které se zapomněly a nechaly se strhnout, jsou totožné se stanovisky a záměry protivníků, jejichž cílem je rozštěpit kádry a postavit je proti sobě navzájem, oslabit stranu a jejichž zřejmým úmyslem je zasáhnout především páteř strany, která nesla hlavní tíhu, největší zátěž analfabistického boje a výstavby socialismu. Nepřipadá nám normální, aby někteří představitelé Československa, jako je tomu v případě Smrkovského, vytyčovali politickou linii a vykládali své politické cíle v západoněmeckém rozhlase a nikoli před odpovídajícím stranickým fórem. Nechápeme, proč se připouští, aby bylo zpochybněno právo strany předkládat hlavní linii pro práci tisku. Kromě toho a konečně je pro nás naprosto nepochopitelné, jak se mohou trpět názory, které jsou v zájmu buržoazie a které představují jakousi směs mezi buržoazní demokracií a socialismem.

My všichni jsme hluboce přesvědčeni o tom, že socialismus je ve své podstatě nejdemokratičtější moc a že socialistická demokracie je nejvyšší demokracie, kterou lidstvo zná. Zde uvedená fakta mluví o tom, že se v bratrském Československu síly nepřátelské socialismu doopravdy vynořují napovrch, zvedají hlavu, a že jsou tam určité symptomy, které odpovídají kontrarevolučnímu procesu. To vše říkáme se soudružskými pocity a přejeme československému stranickému vedení a soudruhu Dubčekovi, aby se co nejrychleji vypořádali s těmito nezdravými jevy a pozvedli československou stranu na potřebnou úroveň.

Chápeme velmi dobře, že KSČ v současnosti odstraňuje některé vážné nedostatky a chyby své práce a že to je ozdravný proces, ale nesmíme zapomínat, jak to zde vyzvedl soudruh

Kádár i jiní soudruzi, že v takovém případě se pokusí vystoupit na povrch nezdravé elementy s maloburžoazními názory. Naše strana musela po svém dubnovém plénu v roce 1956, kdy bylo nezbytné překonat následky kultu osobnosti i porušování socialistické zákonnosti, rovněž prodělat a projít některými z těchto jevů. Ale stranické vedení v čele se soudruhem Todorem Živkovem v sobě našlo síly, vystoupilo proti maloměšťáctví, které zachvátilo část inteligence a některé nespokojence, zejména z řad perzekvovaných. Strana se těmto nezdravým jevům postavila tvrdě na odpor, a to se ukázalo být k užtku pro pokrokový vývoj strany a naší socialistické společnosti.

Přejeme z celého srdce úspěch československým soudruhům, kteří zaujímají tak významný úsek naší socialistické a komunistické fronty. Připojujeme se k názoru, že by bylo nutné vystoupit se společným komuniké, vydat společné komuniké, v němž se vedle jiných důležitých otázek vyjádří naše společná podpora československému vedení, které musí splnit svou mezinárodní povinnost a vyvinout náležitý odpor vůči těmto nezdravým silám, oněm silám, které se nyní pokoušejí využít tuto sebekritiku a tento čas překonávání chyb, kterých se Československo dopustilo. Děkuji za pozornost.

Přestávka.

A. N. Kosygin:

Aniž bychom se mýlili, můžeme v současnosti s největší pravděpodobností prohlásit, že celý svět se v této době dívá na ČSSR. V současnosti se pozornost celého světa, veškerých sil, které s námi bojují, obrací k událostem v ČSSR. Je to zcela přirozené, neboť ČSSR představuje v současnosti onen článek řetězu, kde se očividně střetávají síly socialismu, pokroku a komunismu a síly imperialismu. Když se podíváme v souhrnu na světový tisk, tak vidíme, že veškerý světový tisk komentuje denně dvakrát - třikrát československé události. Nejsou to žádné jednotlivé události, žádné události, které jen tak projdou kolem vás. Jsou to události, které imperialisty nenechají v klidu, dokud z nich nedoslanou, co jim náleží. V současnosti je tomu fakticky tak, že se ony orgány, které doručují myšlenky vedení a naše myšlenky ke každému dělníkovi, rolníkům, studentům a inteligenci, nacházejí v ruce nepřitele. Jsou to televize, rozhlas a tisk. Není nutné, abych veškerý obsáhlý materiál a všechny projevy v československém tisku, které máme v ruce, rozebíral a vykládal. Chtěl bych pouze rozebrat ty otázky, o něž v současnosti československý tisk projevuje zájem, a sice negativní komentáře týkající se vztahů mezi ČSSR a SSSR. Téměř každý den najdete v tisku ČSSR takové negativní projevy, dále vyjádření, která jsou namířena proti mezinárodnímu komunistickému hnutí, jakož i projevy proti Radě vzájemné hospodářské pomoci. Pak jsou tu kontradiktorní poznámky ohledně role strany, zvláště ohledně východisek při vypracovávání socialistického stanoviska. To je problém, který se dotýká celého socialistického tábora. Tyto otázky se dotýkají nejen celého socialistického tábora, ale tyto problémy zasahují veškeré naše mezinárodní komunistické hnutí. Musím říci, že tyto události v ČSSR se objevují i v celém komunistickém tisku a komunisté celého světa o ně projevují starost. Z toho důvodu má naše současná spolupráce velmi, velmi odpovědný ráz. Vedení Československé socialistické (!) strany a vláda ČSSR musí najít řešení a východisko ze situace, v níž se nyní ČSSR ocitla. Rád bych řekl, že mimo tyto obecné politické problémy jsou teď v ČSSR v dalekosáhlé míře rovněž projednávány ekonomické otázky, a to nejrůznějšího druhu a nejrůznějším způsobem. Za poměrně dlouhou dobu, nejméně za poslední dva měsíce, jsem ještě nenašel v československém tisku článek, který by podpořil socialistickou spolupráci na ekonomickém poli. Když tyto články zkoumáte, vidíte pouze kritické připomínky. Nenajdete jediný článek, v němž by autor aktivně vystoupil a řekl, že ekonomická spolupráce socialistických zemí představuje jediné správné řešení pro další ekonomický rozvoj ČSSR. Všechny otřesy, které se nyní objevují v ekonomickém životě kapitalistických zemí, dokonce i takové otřesy jako v Anglii a ekonomické otřesy ve 22 dalších kapitalistických zemích, které podstoupily devaluaci svých měn, a otřesy v ekonomice Spojených států ame-

rických - tyto otřesy ekonomických poměrů komunismu [!] nejsou v československém tisku vyloženy tak, aby tím byla dokázána správnost socialistické ekonomické spolupráce a chybná spolupráce kapitalistických zemí. Tato otázka, která má velký význam pro celou dělnickou třídu a rolnictvo, pro naši další cestu vpřed, nebyla správně osvětlena. Víte, že v posledních dvou letech se na Západě a také mezi ekonomy socialistických zemí trvale projevuje silná tendence zhlížet se v Západu, přičemž velmi mnozí chápou ekonomickou vědu tak, že pozvedávají vývoj ekonomiky na Západě na piedestal. To souvisí s tím, že síly, které na poli ekonomie pracují proti nám, staví proti nám vědecké poznatky, vědecké objevy a také zavádění nových výrobních postupů. To vše má přirozeně velký význam a my všichni bojujeme za to, aby tyto ekonomické zkušenosti našich socialistických zemí byly správně využity. To však ještě neznamená, že buržoazní ekonomii chápeme tak, jako by byla pokrokovější ve srovnání s naší socialistickou ekonomikou. Rád bych řekl, že se v ČSSR v poslední době neobjevily ze strany představitelů vědy žádná prohlášení. Nejsou také žádná prohlášení od praktiků na poli ekonomie, zemědělství atd. Nic proti tomu nenamítají, ale oni nejen že proti tomu nic neříkají, nýbrž když se podíváme do tisku v CSSR, zjišťujeme, že je zde přímo strach ze socialistické ekonomie, a to tak veliký strach ze socialistické ekonomie, že vy, soudruhu Dubčeku, i ostatní soudruzi, kteří se těmito otázkami zabýváte, nemůžete říci, kdo z vás vystoupil aktivně na podporu socialistické ekonomie v CSSR. Existuje očividný strach. Tisk je otevřen odpůrcům a uzavřen našim přátelům, kteří chtějí bránit socialistickou ekonomikou. Uveřejňuje se velké množství nepřátelských článků, které jsou zaměřeny k tomu, aby, co se ekonomie týče, diskreditovaly jak veškerý socialistický tábor, tak také zejména ekonomickou spolupráci mezi CSSR a SSSR.

Nakonec bych rád řekl několik slov k našemu dnešnímu setkání. Věřím, že cílem našeho dnešního rokování bylo zejména podpořit Československo, pomoci vám. Hlavním úkolem je pomoci soudruhům, kteří musí bojovat za socialismus. Jsme přesvědčeni, že se vypořádáte s touto kontrarevolucí, s tímto bahnem, které teď, jak to vždy v takových situacích bývá, vy-plouvá na povrch. Víme, že to není lehké, ale jsme přesvědčeni, že dělnická třída Československa, že vynikající Komunistická strana Československa při náležité organizovanosti pokročí v této záležitosti kupředu a dosáhne vítězství. Mimo to byste mohl, soudruhu Dubčeku, oznámit na zasedání ÚV, že zde na dnešní poradě byla ukována podpora Československa v jeho boji za socialistickou a komunistickou zemi, že všechny naše strany vás plně podporují, že všechny naše vlády vás podporují, protože věc Československa je naší společnou věcí a my tuto nepřenecháme našemu nepříteli, ať to stojí cokoli. Víme, že to bude obtížný boj, ale v tomto boji je cenný každý den a v tomto boji nesmíme v důležitých otázkách uzavírat žádné kompromisy. Přišel čas, kdy všechny tyto problémy je třeba nastolit poctivě, bez taktizování, bez uhýbání. Jestliže ústřední orgán vaší strany Rudé právo dnes píše, že se na jeho stránkách rozpracovává program, pak je z toho vidět, že to už není stranický orgán, že se považuje za autonomní orgán, že už se nepodřizuje politbyru či někomu jinému. Pokud ztratíme tisk, televizi, rádio, pak bude přirozeně velmi obtížné vést boj. Jestliže však půjdeme za dělnickou třídou, jestliže se odvážně obrátíme na dělnickou třídu a nebudeme se ničeho bát - pak máme tolik sil, abychom se vypořádali s každým nepřítelem. Jsme přesvědčeni, že vítězství bude naše.

Jozef Lenárt:

Rád bych učinil několik poznámek. Především se domnívám, že nám zde bylo řečeno mnoho poučného soudruhem Brežněvem, soudruhy Gomulkou, Kádárem, Ulbrichem a dalšími soudruhy, kteří zde vystupovali. Fakta, která zde byla uvedena, nemůžeme popírat a mohli bychom sami ještě taková fakta připojit. Například bychom mohli uvést, jak se u nás začíná aktivizovat reakční katolický klérus, což považujeme za jeden z významných momentů současné situace. To na jedné straně. Na druhé straně je mé mínění následující: zaznívá zde taková charakteristika situace v Československu, že už nastal stav kontrarevoluce. Nevím, zdali je toto

hodnocení správné. Pokud je mi situace známa, domnívám se, že u nás v současném okamžiku ještě nejde o kontrarevoluci. To za prvé. Druhou je otázka, zdali je kontrarevoluce možná. Říkám ano, kontrarevoluce je v Československu možná za situace, kdyby naše strana, naše státní zřízení upadly do pasivity a pole bylo přenecháno živelnému vývoji situace a kdyby naše stranické vedení a vedení státu nepostupovaly v současné situaci principiálně a pružně. Pokud znám soudruha Dubčeka a jádro soudruhů v ÚV, v okresech a krajích, je možno situaci charakterizovat tak, že naše strana je dnes schopna situaci principiálně a pružně zvládnout, takže ke kontrarevoluci nedojde.

To je jedna poznámka k tomu, jak oceňuji současnou situaci. Opět zdůrazňuji, že je v silách s. Dubčeka a jádra ÚV a celé strany, a nejen strany, nýbrž také dělnické třídy, mládeže, inteligence a venkova, aby u nás nedošlo ke kontrarevoluci. Projevy, které byly schváleny předsednictvem strany a jež pronesl s. Dubček, jsou důkazem toho, jak chceme pokračovat. Avšak to nejdůležitější, co je v našich rukách, je nejbližší plenární zasedání ÚV s programem, akčním programem, jak ho nazýváme, jímž usilujeme pozitivně ne o novou generální linii, nýbrž o důsledné provedení závěrů XIII. sjezdu a dobrou přípravu XIV. sjezdu. Jde o to, aby se k tomuto pozitivnímu programu strany připojily Národní fronta, státní orgány a celá společnost v republice. Tento moment musíme brát v úvahu. V akčním programu jsou otázky principiálně postaveny a -jak se domníváme -ze správných marxisticko-leninských pozic. Mohou tam být obsaženy též nepřesné formulace, které můžeme prodiskutovat a korigovat v ústředním výboru. Ale duch tohoto materiálu je podle našeho hodnocení správný, odpovídá jak obecnému v socialistické revoluci, tak zvláštnostem situace, v níž se bude socialismus v Československu v nejbližší době rozvíjet.

Další poznámka k tomu, jaké tendence se jmenovitě dnes u nás vyskytují. Hlavní tendencí je zdravá tendence, která se projevuje jako převažující na obvodních a okresních konferencích a převažuje také na stranických shromážděních. Je to socialistická, vlastenecká tendence, která zdůrazňuje patriotismus, ale ne v protikladu k internacionalismu, nýbrž ve spojení se socialistickým internacionalismem a s povinností Československa vůči mezinárodnímu dělnickému a komunistickému hnutí. To je u nás hlavní tendence, jež je patrná na okresních konferencích a stranických shromážděních, které právě proběhly.

Přitom se projevují dva charakteristické rysy: za prvé náprava, obroda toho, co bylo ve stranickém životě nesprávné, falešné. Pro to se u nás užívá výraz „obroda“, „renesance“. U nás ve straně tím rozumíme obnovu leninských stranických norem - bylo by to možné tak charakterizovat - především tvůrčí rozvoj stranické práce stranického vedení. Samozřejmě s tím nelze identifikovat to, co jistě buržoazní a jiné ideologie vidí v tomto hnutí, jemuž chtějí dát smysl návratu k buržoaznímu pořádku. Druhý charakteristický rys tohoto zdravého proudu je hledání toho, jak lze nejlépe pracovat nejen ve straně, nýbrž i ve státní a hospodářské oblasti na bázi rozvíjející se socialistické společnosti. Další tendencí, která se u nás projevuje, je tendence určité zkosnatělosti, určitého opakování starého v pracovním stylu, v metodách práce v naší konkrétní československé praxi ve stranickém životě, v životě odborů, v životě národních výborů, v hospodářských organizacích. Taková tendence k přešlapování na místě existuje. Musíme překonat tuto pasivitu. To je stranický úkol. Třetí tendence, kterou lze pozorovat, je extremismus, ultraradikalismus přímo v stranických kruzích - navrhují se nereálná řešení, odtržená od reality, od života, včetně takových věcí, o nichž zde mluvili někteří soudruzi - jako poslední s. Kosygin v souvislosti s hospodářskou reformou a iluzemi o tom, jaké je to na Západě, nebo např. v tom smyslu, že někteří lidé propagují ekonomickou reformu jako návrat k něčemu, co by svým způsobem napodobovalo raný kapitalismus za socialistických podmínek.

To znamená: bez plánu, malé podniky, volný trh, což ve světě nikde neexistuje a kde již Leninova analýza dokázala, že právě ve světě nastalo monopolistické stadium kapitalismu a socialismus následuje po tomto monopolistickém stadiu. Není tedy možné navázat na raně kapi-

talistické stadium. Ale u nás je skutečností, že v poslední době je hodně takových propagan-distů, kteří nechápou tyto otázky a chovají se extremisticky v oblasti ekonomie. Pak jsou ještě tendence, které jsou cizí socialismu a v poslední době vystrkují rohy, v propagandistických centrálach např. v souvislosti s výročími, řekněme s Masarykovým výročí, v souvislosti např. s některými buržoazními elementy z minulosti, kde se jedná ve skutečnosti ne o ultraradikalis-mus nebo nějaké iluze komunistů, nýbrž o nepřátelská pojetí. O jaké jevy jde? Rád bych ale poprosil, abychom neposuzovali situaci v republice podle toho, jaké články a jaké referáty se objevily v poslední době. I když zcela souhlasím s obavami, které vyjádřili soudruzi, že by to mohlo dezorientovat nejen stranu, ale také pracující v republice, že by to mohlo dovést situaci do kritického bodu, jehož se všichni obáváme, právě proto vystoupily předsednictvo a ústřední výbor aktivně s pozitivními formami stranické disciplíny, s formami státní disciplíny, aby se nemohla prosadit ve státních a stranických materiálech nevlastenecká a socialismu nepřátelská ideologie. Je samozřejmé, že tím nechceme říci, že vylučujeme nebo potlačujeme diskusi a výměnu názorů v rámci socialistického hledání konkrétních pracovních forem. Ale jsem přesvědčen o tom, že v nejbližší době progresivní, zdravé a aktivní, které se projevuje... že se naší straně podaří kráčet správným směrem. Další věc, které jsme si vědomi, když říkáme, že u nás zvítězil socialismus ve společenských vztazích, že už nemáme ve třídních vztazích žádné anta-gonistické zájmy, což neznámá, že ve vědomí, ve společenském vědomí převážil absolutně socialismus a že ve společenském vědomí převažuje socialistický světový názor. Jsme si toho vědomi: tím více nyní, kdy jsme prožili a ještě prožíváme určité anarchistické jevy v oblasti tisku, rozhlasu a televize, čím více jsme si nyní vědomi toho, že vztahy mezi třídami nejsou ještě vyřešeny tak, aby bylo dosaženo vítězství též v socialistickém vědomí. Víme, že je tam ještě velké váhání, že tam působí přežitky, vlivy z minulosti i vlivy zvnějšku. Proto musí být veden zde v naší republice aktivní ideologický boj pomocí našich argumentů a názorů tak, abychom tento boj také mohli vyhrát.

Rád bych na závěr učinil ještě poznámku ke kádrové otázce. Vzhledem k situaci, jak ji známe z obvodních a okresních konferencí, oceňujeme, že se zformovaly síly zasloužilých a dobrých komunistů, vedoucích funkcionářů, kteří byli doporučeni vyšším stranickým orgánem, které se v absolutní většině prosadily, i když dva tajemníci, jak uvedl s. Dubček, propadli. Jsme si vědomi toho, že se musíme v naší straně učit prosadit tajné volby, které KSSS již dlouho zná. U nás je neznáme, nikdo u nás ani nechápe, že se mají zavést a provádět. Báli jsme se jich. Musíme se to ale naučit a myslím, že v této věci přijdou na řadu stabilní kádry také na nižší úrovni. Ústřední výbor jistě pozitivně zapůsobí na okresní a krajské konference a budou zvoleny takové kádry, které budou zárukou socialistického vývoje. V tomto smyslu musí ústřední výbor orientovat a ovlivňovat krajské organizace strany. Co se týče kádrů ve všech ostatních oblastech, tak budou mnozí soudruzi vyměněni z vlastní vůle nebo z jiných důvodů. Soudíme, že taková místa musíme obsadit takovými kádry. Pravda, existuje nomenklatura ÚV nebo státních orgánů. Musí to být lidé, kteří mají volné ruce k probíjení socialistického vývoje proti pravicovému a buržoaznímu vývoji. Nesmějí mít před ním strach. Tito lidé nesmějí být kritizováni kvůli hrubým chybám v minulých letech. Věřím, že v naší straně máme tak mnoho zdravých kádrů, které můžeme dosadit do těchto funkcí, které mohou nahradit předchozí kádry.

Drahomír Kolder:

Mám poprvé příležitost zúčastnit se tak významné porady. Samozřejmě se musíme po takové sprše, jaká nám zde byla udělena, znepokojovat. Především soudím, že musíme zpřístupnit bratrským stranám protokol prosincového a lednového pléna, z něhož lze posoudit, že tato zasedání provedla hlubokou politickou analýzu situace v našich zemích, že tam nešlo o kumu-

laci funkcí, nýbrž o zásadní diskusi, v níž mluvilo 152 členů a kandidátů ÚV. Za druhé soudím, že musíme zaslat soudruhům v ústředních výborech bratrských stran oficiální informace, hodnocení situace z hlediska toho, jak se situace ve straně vyvíjí, aniž bychom chtěli podceňovat nebezpečí, která také vidíme, z hlediska působení masových komunikačních prostředků. Tolik na úvod.

Nyní, soudruzi, k základní otázce: chápu to, co bylo předneseno, především tak, že otázka stojí: jak lze charakterizovat současnou situaci v naší zemi? Po vystoupeních soudruhů jsou dvě hodnocení. První hodnocení říká, že v naší zemi je kontrarevoluční situace. Druhé hodnocení říká, že dnešní situace je kritická a že musí být učiněna opatření, aby se situace zvládla. Přišli jsme na poradě o hospodářských otázkách - tak jsme byli informováni. Neměli jsme možnost, abychom se zde poradili. Ale v předsednictvu jsme především hodnotili situaci. Zastávám stanovisko, že dnešní situace je komplikovaná, že je kritická, že my - jak se říká - komsomolci tohoto vedení nyní procházíme velkou leninskou zkouškou při zvládnutí situace. Při hodnocení a posuzování situace musí být především položena otázka po příčinách, otázka, z čeho povstává tato situace. Analýza příčin dává možnost najít správné východisko.

Jaké nebezpečí pokládám za hlavní? Souhlasím s tím, jak soudruh Brežněv a ostatní soudruzi hodnotili situaci v souvislosti s otázkami a událostmi kolem vedení studentského hnutí, kolem soudruha Smrkovského a jiných. Taková vlna s sebou nese takové tendence a nespokojené lidi. To vše nepřináší žádný užitek. Soudruh Smrkovský byl zatčen a seděl jako člen předsednictva ve vězení. Udělali jsme přitom chybu. Nyní stojíme před otázkou, co máme dělat. Poradte nám, soudruzi. Domnívám se, že nyní, kdy vyvstalo nebezpečí něčeho na způsob druhého centra, pak je s tím spojeno také nebezpečí zprava, které za současných podmínek považujeme za hlavní. Jak máme tedy postupovat. Uznávám, že problémy, které před námi stojí, musíme řešit. K tomu musíme uschopnit všechny orgány. Současně musíme - o tom jsem přesvědčen - znovu do toho vtáhnout především Smrkovského. Kritizovali jsme ho pro jeho sólové akce. Současně musíme promyslet opatření, aby se tato tendence dále nestupňovala. Těžko mohu říci, že Smrkovský má kontrarevoluční sklony. Řekl bych, že Smrkovský má ambice, že je nespokojen. Myslím, že se mu trochu zatočila hlava, že tedy má v hlavě falešné pocity vzhledem ke své počáteční popularitě, která nyní klesá, i když bych nerad jeho vliv podceňoval. Někteří lidé stále ještě spojují se Smrkovským jisté naděje. Domnívám se, soudruzi, že situace je skutečně taková, že ho musíme vzít do předsednictva. Musíme ho odpoutat od některých extrémních sil, které stojí v pozadí. Víím, že tato operace je velmi nebezpečná. Proto musíme předsednictvo rozšířit o dva, tři nebo čtyři soudruhy.

Je zde jeden kandidát předsednictva. Věří-li se nám, že dokážeme toto jádro rozšířit a upevnit právě prostřednictvím soudruhů s nimiž spolupracujeme, pak zbývá ještě jedna otázka, která mě osobně nejvíce znepokojuje. Jak se máme vypořádat s tiskem, rozhlasem a televizí, které vytvářejí veřejné mínění? Domnívám se, že v této záležitosti se vedle jednání, která musíme vést s komunisty v redakcích, neobejdeme bez určitých radikálních opatření, jestliže jsme si podle plánu ÚV vyjasnili svou pozici vůči nim. S. Dubček ji m na poradě šéfredaktorů otevřeně řekl, že až do pléna ÚV budou tyto záležitosti přerušeny a pak vysvětlíme, proč. Jaké máme představy o zvládnutí situace? Vycházíme z přípravy akčního programu, pléna ÚV, z toho, že jsme již akční program konzultovali, kdy jsme se již radili se členy a kandidáty ÚV. Znamená to, že jsme prodiskutovali pracovní materiál se 450 členy a kandidáty, s komisemi ÚV. Jsou nám známy připomínky. Nyní probíhá redakční práce. Myslíme, že to musí být platforma, která bude inspirovat, sjednocovat všechny, která stmelí všechny zdravé síly ve straně a společnosti. Za druhé jsme debatovali o tom, že vedle normálních akcí, o nichž jsem mluvil, zřídíme aktiv podnikových organizací, kde budeme popularizovat výsledky pléna a současně povedeme svým způsobem ofenzivu přes rozhlas, televizi a všechny hromadné sdělovací prostředky.

Domníváme se, že otázka stojí takto: Kdybychom měli návrh usnesení a napřed ho uveřejnili, mohli bychom dál diskusi organizovaný směr. Souhlasím s vašimi kritickými připomín-

kami, že tato diskuse probíhá spontánně a že při ní vystrkují své růžky nejrůznější proudy. To je důležitý poznatek, plně se ztotožňuji s tím, že si musíme přesně rozmyslet, jak v této věci postupovat, abychom je potlačili. Nevystoupíme-li proti tomu, nýbrž se stáhneme zpět, pak souhlasím s tím, že se to může rozvinout až do kontrarevoluční situace, pokud bychom nevystoupili proti tomuto nebezpečí zprava a nezorganizovali bychom především stranu a všechny čestné lidi republiky.

Ještě jednu poznámku o vztahu, zejména mládeže, k Sovětskému svazu. Myslím, že stojíme před úkolem, kdy je třeba říci následující: Právě my musíme záležitost vysvětlit takto: Tím, že jsme často mechanicky přejímali sovětské zkušenosti, aniž by je bylo možno aplikovat v našich podmínkách, jsme fakticky sovětské zkušenosti zprofanovali. Jsou případy, kdy se samotní sovětsí soudruzi ptali: Proč přebíráte zkušenosti z oblasti školství, když jste přece měli rozvinutý systém školství, které bylo dobře rozvinuté? Byla celá řada oblastí, kde jsme mechanicky přebírali zkušenosti. To není věc sovětských soudruhů, nýbrž naše záležitost. Zde existuje řada problémů, které zaznívají v celé této diskusi. Co se týká zahraniční politiky, tak musíme dělat vlastní, přitom ale sovětskou politiku, vlastní, přitom ale sovětskou! Přitom je jasné, že od jistých žvlů vychází tlak směrem k tzv. pozitivní neutralitě. Ale tato věc nemůže zapustit v naší společnosti kořeny, ač bych nechtěl podcenit nebezpečí, které zde existuje, pokud se v tomto směru nepředloží jasné stanovisko. Ale to bylo předloženo a nyní jde jen o to, abychom tuto věc nepřipustili a aby existovala určitá opatření, která by zabránila dotýkat se zahraniční politiky státu, strany a ostatních socialistických zemí. Takové pokusy se u jistých intelektuálů objevují.

Rád bych zakončil tímto: Soudruzi. Jestli nám chcete pomoci, pak nemohu, proboha, souhlasit s komuniké, které nám navrhuje, protože to, co v tomto komuniké stojí, je náš hrob a žádná pomoc. Jestli to vyjde, umím si představit, jaký to bude mít politický účinek. Jestliže komuniké bude přijato tak, jak bylo předloženo, pak se to bude jevit, jako by se konalo In-formbyro, které se usneslo, že dostaneme klackem a pojedeme domů. Mluvím jako na stranickém aktivu, nemějte mi to za zlé. Nejsem na takové porady zvyklý, patrně také neovládám diplomatickou formu, ale upozornili jsme na různá úskalí a jsme si toho plně vědomi. Jestliže však toto komuniké má být uveřejněno, pak prohlašuji: komplikujete nám situaci doma tak, že to lidé, kteří se derou k moci, využijí, lidé, o nichž víme, víme o nespokojených, o neukojených ambicích některých lidí. Myslím však, že zcela krátké komuniké může být přijato. Informovali jsme se navzájem o situaci v našich zemích a stranách a já se domnívám, že byste měli vyčkat zasedání pléna našeho ÚV a pak můžeme zaujmout k věci stanovisko, zda jdeme revizionistickou nebo leninskou cestou, jestli existuje nebezpečí, že naše směřování představuje odklon od Sovětského svazu, od socialistického tábora.

Ať se k tomu vyjádří s. Dubček, ale já jsem toho názoru, že my nemůžeme přijmout takové komuniké, a prosím vás, nekomplikujte nám doma naši politickou pozici. S takovým stanoviskem nás odstřelí. Jste-li toho mínění, že místo nás má na řadu přijít někdo jiný, pak nám to řekněte, ale jinak nás odstřelujete; vždyť stojíme v palbě zprava a nyní se dostaneme do jisté izolace. Musíme jako předsednictvo a také celý ústřední výbor bojovat o důvěru. To podporuje síly, které na závěry lednového pléna pohlížejí jako na provizorium. Víme, že někteří je považují za provizorní řešení. Ale mám starosti, jak máme doma referovat. Nemůžeme přece doma referovat tak, jak jsme si zde vyměňovali názory. Nemám žádné zkušenosti, ale soudím, že nemůžeme přijít domů a říci, jak situaci charakterizují bratrské strany. Důsledky si nemohu domyslet a nemohu si představit důsledky na plénu ústředního výboru. Jsem přesvědčen, že toto komuniké hraje do rukou právě extrémním silám, které u nás jsou. Snažíme se o to, abychom získali na svou stranu zdravé síly a ostatní separovali. To je moje mínění. Děkuji za pozornost.

Oldřich Černík:

Jsem poprvé na tak významné poradě představitelů našich bratrských stran. Rád bych řekl hned úvodem, že jsme zde vyslechli velmi tvrdá slova, která byla zaměřena na naši adresu, na

nás pět, kteří reprezentujeme naši komunistickou stranu. V duchu našich internacionalistických vztahů vás můžeme ujistit, že si budeme dělat velké starosti a nejen to. Co v předsednictvu a ústředním výboru shledáme správným, nutným a užitečným pro svou práci, to zavedeme také do praxe. Všichni byli přesvědčeni, že v naší straně je vše v pořádku. Vy i my máme jistě zájem na silném Československu, na silné komunistické straně. Bohužel se situace vyvinula tak, že pod dojmem, aby strana byla silná a naše vztahy pevné, si nikdo nedovedl představit, že by se zde mohlo rozvíjet něco nezdravého. Vyvolali jsme ve straně všeobecnou diskusi o straně s jediným cílem, aby z této diskuse a skutečností, které budou následovat, vyšla strana silnější. Někoho napadne, že bychom se měli cítit vinni za to, že jsme začali zlepšovat stranickou práci. Přejdu k ohodnocení dnešní diskuse ze dvou hledisek.

Jaká je situace v Československu? Je to kontrarevoluční situace nebo má to, co probíhá v Československu, převážně prosocialistický charakter? Soudruzi, k tomu jsou zapotřebí hluboké analýzy, analýzy faktů. Naší straně ani nám všem nepomůže jednostranné posouzení situace. Musíme znát motivy lidí, musíme vědět, jak jednají a co činí, abychom mohli prohlásit, že existuje taková nebo onaká situace. My ve stranickém vedení jsme toho názoru - a toto hodnocení sdělíme také ÚV - že situace je vážná, že je nebezpečí útoku zleva i zprava a že existují progresivní tendence. Ale situaci v Československu hodnotíme tak, že dnešní situace v Československu vykazuje převážně progresivní, prosocialistický charakter. Oč se přitom opíráme? Soudruzi, od února 1948 jsme v naší straně nezažili takovou vlnu politického zájmu, takovou aktivitu dělnické třídy a inteligence, jakou nyní prožíváme. Probíhají tisíce setkání na závodech, vesnicích a městech. Sály jsou plné a členové strany prosazují a obhajují politiku strany. Miliony lidí se zúčastňují stranických a jiných schůzí. Již po několik let vládl stav, že naše sály byly prázdné, projevovala se a rostla pasivita. Říkali jsme, že je jistá pasivita mas a členů strany. Pak jsme říkali, že z toho nemůžeme vinit masy, nýbrž vedení. My můžeme říci, soudruzi, že naše strana má zdravé jádro. To, co nyní probíhá v naší straně a společnosti, věřte mi, soudruzi, to není žádná atmosféra strachu. Je to nezvyklý zájem o politické dění v Československu, o osud socialismu.

Věřte nám, soudruzi, že není možné, abychom vypracovali program nebo pracovali na základě programu, který je namířen proti obecné linii marxismu-leninismu, proti společným zásadám marxismu-leninismu. Z toho, soudruzi, vyplývá jedno. Máte zřejmě důvody pro to, abyste situaci charakterizovali tak, že vedení, Dubček, Československá republika a ostatní orgány nemají věc v rukou, že vláda a strana nebezpečí v Československu podceňují a vedení strany podceňuje mezinárodní charakter současných problémů v Československu. Slova jsou slova, soudruzi. To je obtížné vám vysvětlit. Snad jen ujištění, že jsme ještě nikdy ve vedení tak nepracovali na podobných otázkách, které by měly podpořit a zajistit elementární síly, aby Československo bylo pro vás silným partnerem a naše strana silným oddílem. Mimořádně si vážím vaší starostlivosti o nás i ujištění, které jste nám všichni vyjádřili, že nám v každé situaci pomůžete. Ekonomická integrace, soudruzi, o ní je možné psát i mluvit, to je jedna stránka věci. Ale, soudruhu Brežněve, vy víte dobře, že my politiku socialistické integrace provádíme v praxi.

Na závěr bych ještě rád řekl: Pomozte nám, soudruzi. Pokud u vás převažuje mínění, že u nás probíhá kontrarevoluce a nebezpečí je aktuální, pak musí stranické vedení přijmout opatření proti této tendenci. To má ovšem především administrativní charakter. Nebo, soudruzi, je situace taková, že hlavní směry, hlavní motivace a hlavní hnutí v myšlení a jednání má prosocialistický charakter, ale existuje vážné nebezpečí zprava nebo zleva, pak je třeba přijmout opatření k posílení tohoto hlavního proudu a k provedení nezbytných kroků, aby byl vyloučen vliv reakce. To, soudruzi, bych rád řekl. Myslím ale právě tak jako s. Kolder, že byste nám

nepomohli, kdyby mělo být přijato komuniké v navržené podobě. To by bylo pochopeno jako stanovisko všech stran proti jedné straně. Prosím vás, nedělejme to. Přijměte naše ujištění, že se budeme tvrdě bit v této situaci, abychom ji zvládli. Ujistěte nás svou podporou, za niž vám děkujeme, aby byly podpořeny zdravé proudy v Československu, které nyní nabývají převahy. To je vše, děkuji.

Vasil Bilak:

Musím dodat, že je mi velmi těžko ne proto, že jsme zde kritizováni, nýbrž proto, že Komunistická strana Československa vám způsobila starosti, i když máte dost vlastních starostí a nyní musíte ještě věnovat pozornost nám. I když je tady v podtónu něco - snad jistá nedůvěra, není lehké slyšet, že dějiny ještě ukáží, kdo způsobil více zla, soudruh Novotný, nebo my. Věřte nám, není to lehké. Přitom je situace vážná, vážná pro nás, vážná pro komunisty nejen v ústředním výboru, ale vůbec pro všechny správné komunisty. Musí se na shromážděních zodpovídat národu, proč se staly tyto chyby. To je velmi obtížné. Prosím proto, abych byl dobře pochopen. Ale je zde určitá analogie, jistá podobnost s tím, co bylo po XX. sjezdu komunistické strany. Tehdy jsme museli vystupovat na schůzích a vysvětlovat různé věci ne proto, že by lidé chtěli poznat to špatné, nýbrž proto, že se chtěli dozvědět pravdu, aby šly věci k lepšímu, ale my, soudruzi, jsme pak po tom, co se stalo v r. 1956, nedovedli věci až do konce.

V r. 1963 byly tisíce komunistů ve vězení a nikdo je nechtěl rehabilitovat, ačkoli byli věznění nevinně, tisíce partyzánů. Všichni velitelé partyzánských jednotek na Slovensku byli nespravedlivě odsouzeni a nikdo jim dosud nevrátil v plném rozsahu čest. Stojí to stále v cestě jako skála. Byl jsem, s. Gomulko, tajemníkem kraje nedaleko vojvodství Rzeszów, když jste tam konali své plénium. S námi sousedilo osm vašich obvodů. Z ústředního výboru v Praze jsme obdrželi zprávu, že prý přicházejí k moci revizionisté, a měli jsme strach, k čemu tam dojde. Rychle jsme podél hranice vztyčili vysílače a nasměrovali jsme je, aby předávaly zprávy o tom, co se děje, neboť informace ústředního výboru polské dělnické strany nebyly správné. Říkám to čestně. Proč tomu tak bylo? Protože soudruzi v ústředním výboru KSČ nevěděli, co se děje. To, co se v těch letech nahromadilo, se nyní uvolňuje a dává se do pohybu. Soudruzi! V našich řadách se usadila pasivita. Dělníci vystupovali ze strany v celých zástupech. Panovala nedůvěra. Na schůze chodilo jen 40 až 50 % členů. Informace pro bratrské strany to viděly jinak.

V ústředním výboru se o tom nemohlo mluvit, různými cestami se to znemožnilo. Nyní se zúčastňuje schůzí 95 až 100 % členů. Do strany vstupují lidé, mladí lidé. Nechci skrývat, že existují *vážné* signály nebezpečí. Bylo naší chybou, že jsme nedali bratrským stranám a zvláště vám protokoly. Bylo možná chybou, že akční program, jeho návrh - ve čtvrtek, když ho předsednictvo naposledy posuzovalo, nebyl ještě hotov - nebyl předán dál. Bylo by nutné na něm ještě měsíc nebo dva pracovat. Najdete v něm různé vady, my také. Ale je nutné svolat ústřední výbor, aby se sjednotila vůle strany a vůle lidu na společné platformě, aby se to neomezilo jen na kádrové změny. Proto mohl Šik a Smrkovský snadněji vystupovat. Ale ústřední výbor musí vystoupit s určitou platformou. Na okresních konferencích byla zhodnocena situace ve straně. Byly bouřlivé diskuse, byly pozitivní diskuse. Tak se vtírají také nezdravé, antisocialistické síly a vystupují jako progresivní síly. Nelze je tak rychle odhalit. Pravdou je, že tisk, rozhlas a televize nám vypadly z rukou. To je velká chyba.

Došlo k tomu tak: i kdyby s. Hendrych, který byl za ně zodpovědný, byl mluvil a jednal, i kdyby byl promluvil jako Jan Zlatoústý, nikdo by ho stejně neposlouchal. Ale nikdo v předsednictvu ústředního výboru neměl chuť zabývat se touto oblastí.

Jedním slovem: soudruhům na úseku ideologie k tomu chyběla odvaha. A vedle toho existovaly strašné chyby z minulosti. Týdny plynuly a nyní se pokoušejí napravovat věci od konce. Publikuje se jen to negativní. Mám-li to posoudit, tak je na schůzích poměr pozitivního k negativnímu 8:2. Ale v novinách mají tyto dva díly převahu. Projevuje se nízká úroveň pracovníků rozhlasu a televize. Pocit spoluodpovědnosti měli jedině komunisté. Aby nepůsobili stále na ulicích, přesunuli se do sálů. Ten nešťastný velký mítink, jenž byl tak říkajíc vrcholem toho

všeho, ukázal, kam to vše může vést. Ti, kteří mysleli, že by se přes mládež mohli dostat nahoru, viděli, že je to nebezpečná cesta.

Jedna poznámka ke Slovensku: situace je zcela odlišná. Jediná otázka, o níž se hovoří -však o ní mluví všichni, na závodech, v úřadech, školách, komunisté i nestraníci - jsou státoprávní změny. Proč? Slavíme 50. výročí založení republiky. 50 let se už hledá model výstavby Československa. Ke škodě věci je model, jenž byl vytvořen po osvobození, zkompromitován nejrůznějšími subjektivními zásahy ze strany nejrůznějších lidí. Nyní je národnostní otázka deformována, v rozporu s leninskými zásadami.

Nyní se diskutuje, zda lze zlepšit tento model nebo zda vyústí ve federativní uspořádání, jaké je v Sovětském svazu nebo jinde. To ukáže budoucnost po dokončení řady prací v oblasti státního práva, hospodářství a ve všech dalších oblastech. Způsobil to - prosím o prominutí -špatný poměr s. Novotného ke Slovensku. To není žádná pomluva, je to konstatování skutečnosti ze strany komunistů. S. Novotný nikdy nenalezl vlídné slovo pro tento národ. Od doby, kdy s. Dubček byl zvolen prvním tajemníkem Komunistické strany Slovenska, nebyl s. Novotný nikdy v ústředním výboru Komunistické strany Slovenska. Neočekával, že by byl zvolen s. Dubček. Nebylo např. zveřejněno, že se s. Dubček stal prvním tajemníkem Komunistické strany Slovenska. Slovenský národ je malý národ. Je citlivý na své tradice. Slovenská Matica zaslala s. Novotnému velmi cenný rukopis. Zaslal ho zpět. To je nepochopitelné. Když byl v Martině, pozvali ho, aby se zúčastnil kladení věnců na hroby národních slovenských buditelů. Co by se stalo, kdyby např. Kyjev pozval s. Kosygina, aby se zúčastnil kladení věnců na Sev-čenkovu rakev a s. Kosygin to odmítl? To je nepředstavitelné. To byly věci, které se v národě nahromadily, vyvolaly nejistotu a pocit urážky. Komunisté se pokusili to urovnat. V této rovině se toho udalo mnohem více.

Rád bych poprosil s. Kádára: je nám líto, když se v novinách objevují nesprávné články, dotýkající se krajanů v Maďarsku. To je nám velmi líto a stanovisko ústředního výboru Komunistické strany Slovenska je zcela odlišné. Proč odstoupili před konferencemi někteří tajemníci, jeden také ze Slovenska, ze svých funkcí? Mají strach, že je delegáti budou kritizovat. Ve Středoslovenském kraji byl soudruh... tajemník. Odstoupil proti vůli ústředního výboru Komunistické strany Slovenska, a sice proto, protože byl autorem rezoluce proti ÚV Komunistické strany Slovenska. Nyní se obává kritiky delegátů. Plénum ÚV a plénum krajského vedení tvrdě diskutovala, protože neinformoval plénum správně o politice strany. Nikdy, s. Brežněv, se nestalo, aby byl na okresní nebo krajské úrovni negativně hodnocen tajemník, který byl absolventem stranické školy v Sovětském svazu. Naopak, právě tito soudruzi jsou velmi vyhledáváni a komunisté je prosazují a rádi volí. Nyní, kdy dochází v Západoslovenském kraji k jedné změně, prosí soudruzi, kteří tam již dlouho pracují, aby došlo ke změnám ve státních funkcích. Nyní tam přichází tajemník, který studoval v Moskvě. V Košicích je tajemník, který právě absolvoval školu v Moskvě. Ve Středoslovenském kraji byl také dosazen soudruh, který se tam narodil, byl partyzánem, jeho otec byl jedním ze zakladatelů Komunistické strany Slovenska, dělník, soudruh má ukončenou vysokou školu, celá rodina je komunistická - všichni bratři, všichni příbuzní. Prosím proto, abyste nám věřili, že nás nanejvýš bolí, když se některé věci nepodařily tak, jak jsme chtěli. Poprosil bych - jak již řekli ss. Kolder a Černík - aby komuniké nevyznívalo tak jednoznačně v tom duchu, že jsme zde - jak se u nás říká - na koberci, nýbrž aby bylo řečeno, že se kritizovala politika Komunistické strany Československa.

Wladystaw Gomutka:

Zástupci všech delegací již vystoupili. Všichni soudruzi z ČSSR vystoupili. Co myslíte, máme nyní udělat přestávku? Prosím, bude 15minutová přestávka. (Přestávka.)

Pokračujeme v našem jednání. Před námi stojí nejdůležitější úkol, přijmout rezoluci. Milí soudruzi, dovoluji prosím, abych řekl ještě několik slov v souvislosti s vystoupením některých soudruhů, hlavně s. Koldera. Domnívám se, že není třeba rozvíjet větší diskusi. Rád bych tím

také vyjádřil stanovisko všech soudruhů, že nemůžeme odpovědět s. Kolderovi na otázku, co by měl ústřední výbor Komunistické strany Československa dělat s tím nebo oním členem, resp. jak by měl volit své předsednictvo. To je vaše věc, soudruzi. Bylo by špatné, kdybychom se na této poradě pokoušeli někomu navrhopat, jak by měl ústřední výbor volit své vedení. Naše dnešní porada si takový cíl vůbec neklade.

Druhou otázkou, která si žádá ve dvou větách osvětlení, je otázka pojetí - zda jde o kon-trarevoluci, nebo o vznik a narůstání kontrarevoluce. Jsem toho mínění, že jsme velmi vzdáleni chápání pojetí, které jsem já nebo ostatní soudruzi označili za kontrarevoluci a vy jste to charakterizovali tak, že vám vyklouzly z rukou jen některé elementy, přičemž jde konkrétně o tisk, televizi a rozhlas. Konstatovali jste, soudruzi, že vám to vyklouzlo z rukou. A my tvrdíme, že - protože vám to vyklouzlo z rukou - tam narůstají prvky kontrarevoluce. Neboť jestliže se objeví bez souhlasu vedení strany a bez souhlasu vlády takové skutečnosti, o nichž dnes hovoříme, pak máme plné právo označit to za kontrarevoluční prvky. Možná, že vašim uším, soudruzi, to zní tak, jako by vedení, ústřední výbor nebo předsednictvo vedlo vaši politiku ke kontrarevoluci. Ne. Takové závěry z toho neděláme. Takovou obžalobu nevznášíme vůči žádnému soudruhu z vedení. Vidíme tyto věci tak, že soudruzi tyto záležitosti nemají ještě pod svou vládou, že vám přerostly přes hlavu. Jsme toho mínění, že jde o kontrarevoluční prvky, a že bude proto dobře, když řízení i orgány propagandy vezmete do rukou. Jsem přesvědčen o tom, že pak také budete moci řídit vývojový proces a že se pak také bude skutečně realizovat vedoucí úloha strany. Ale když nemáte propagandu v ruce, pak je to těžké, pak budete sami svědky toho, jak se rozvíjejí další negativní jevy. Patrně nemá smysl uvádět zde další záležitosti. Ale přesto se domnívám, že v této etapě zřejmě jedna z nejvážnějších chyb spočívá v tom, že jste zrušili cenzuru. Snad se mohly věci usměrnit tak, že byste cenzuru zrušili až za čtvrt roku nebo po půl roce. Avšak nyní je ještě potřebná, zejména v této napjaté situaci. Ale to už je vaše věc, jak o tom rozhodnete. Nemáme zde k dispozici žádný protokol. Proto je obtížné, abychom vše, co tu bylo řečeno, konfrontovali. Ale kdyby byl takový protokol po ruce a kdyby se tyto výpovědi konfrontovaly, opírajíce se o to, co zde řekla celá delegace CSSR a KSČ, bylo by možno konstatovat, že nejsou žádné velké odchylky a žádný velký rozdíl ve srovnání s tím, co jsme zde řekli my. Rád bych, aby soudruzi porozuměli především tomu, aby pochopili, že naše společné úsilí během našeho dnešního setkání slouží k tomu, aby vám byla tímto způsobem poskytnuta pomoc. Návrh komuniké byl pochopitelně prvním návrhem. Řekli jsme si již mezi sebou, že bude třeba pozměnit tento návrh, neboť je nemožné přijmout ho v takové podobě. Zastávali jste stejné stanovisko, takže se okamžitě dospělo ke shodě. Proto navrhujeme, aby byl předložen nový návrh rezoluce, který se právě píše.

Leonid Brežněv:

Považujeme za účelné, abychom my všichni podepsali toto komuniké, ale aby bylo publikováno bez podpisů. Ale my všichni podepisujeme ze solidarity... mimo zasedání, mimo diskusi bychom rádi řekli, že potom, co jsme zde všichni zcela otevřeně vyjádřili své názory, jsme s velkou pozorností vyslechli projevy československých soudruhů a jsme přesvědčeni, že [českoslovenští soudruzi] své závazky, o nichž zde mluvili, skutečně splní.

USD, sb. KV ČSFR, ZIN 61. - Xerokopie strojopisu v německém jazyce. 106 s.